

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Andra Kammaren. N:o 21.

Tisdagen den 11 april.

Kl. $\frac{1}{2}$, 3 e. m.

§ 1.

Till kammaren hade inkommit ett så lydande sjukbetyg, som upplästes.

Att herr kontraktsprosten C. G. Grundell på grund af påkommen svindel erfordrar en veckas fullständig hvila och således äfven är oförmögen att under nämnda tid bevista Riksdagens sammanträden, intygar

Stockholm den 11 april 1899

Georg Hellström.
Legit. läkare.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott herr C. Wallis' å kammarens bord hvilande motion, n:o 243.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3;

bevillningsutskottets memorial n:o 23;

lagutskottets utlåtanden n:is 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45 och 46; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12.

§ 4.

Herr A. V. Ljungman aflemnade en motion, n:o 244, om skrifvelse till Kongl Maj:t angående revision af regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Tisdagen den 11 April.

§ 5.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 45, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för en expedition till nordöstra Grönland för efterforskande af S. A. Andréé och hans följeslagare.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående val af justitieombudsman.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *A. G. Olsson* i Frösvi under tre dagar från och med den 15 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,44 e. m.

In fidem
E. Nathorst Bööa.

Onsdagen den 12 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. friherre *A. Rappe* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pensioner å allmänna indragningsstaten för förra sjukhusdrängen vid allmänna garnisonsjukhuset i Stockholm N. J. G. Carlsson och förra baderskan derstädes B. M. C. Bergman, född Wahlström.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *A. V. Ljungmans* å kammarens bord hvilande motion, n:o 244.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades å nyo konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7.

§ 5.

Till kammarens afgörande förelåg till en början sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n: 32, med förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap, dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln i punkten 34 gjorda framställning om anslag till försöksmobilisering, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 33, angående dagaflöning åt värnpliktig vid tjänstgöring i visst fall under år 1900.

I den till Riksdagen den 13 januari innevarande år afåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof hade Kongl. Maj:t under riksstatens fjerde hufvudtitel i punkten 34 föreslagit Riksdagen att för utförande under år 1900 af försöksmobilisering och dermed sammanhängande fälttjänstöfningar vid en arméfördelning på extra stat för sagda år bevilja 700,000 kronor.

*Angående
anslag till
försöksmo-
bilisering
m. m.*

Angående
anslag till
förätkamobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

Uti särskild till Riksdagen den 27 januari detta år aflåten proposition, n:o 32, hade Kongl. Maj:t vidare föreslagit Riksdagen att antaga en så lydande

L a g

angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap.

Häri genom förordnas, att, oberoende af den tjenstgöring för utbildning, som åligger värnpliktig enligt § 27 värnpligtslagen, värnpliktig, som år 1900 tillhör beväringens första uppbåd vid den del af hären, Konungen bestämmer, skall vara pliktig att under sagda år för vapenöfning, som afser utrönande af härens krigsberedskap, tjenstgöra enligt de närmare bestämmelser, Konungen meddelar under högst femton dagar, in- och utryckningstid till sådan öfning oberäknad; skolande i fråga om sagda öfning för öfrigt gälla hvad i värnpligtslagen finnes stadgad angående värnpligtigs tjenstgöring under fredstid, dock att värnpliktig, som blifvit i vederbörlig ordning inkallad till berörda öfning, men utan laga förfall uraktlåter att inställa sig till densamma, skall straffas såsom för olofligt undanhållande enligt § 68 strafflagen för krigsmagten.

Derjemte hade Kongl. Maj:t uti propositionen n:o 33, aflåten den 5 februari innevarande år, föreslagit Riksdagen att medgifva, att värnpliktig, som under år 1900 för undergående af öfning, som afser utrönande af härens krigsberedskap, fullgör tjenstgöring utöfver den, som enligt § 27 värnpligtslagen honom åligger, må åtnjuta dagaflöning för den öfverskjutande tiden med tjugu öre om dagen, att till honom efter slutad öfning kontant utbetalas.

Utskottet hemställde emellertid:

1:o) att Kongl. Maj:ts i propositionen n:o 32 gjorda framställning med förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap icke må af Riksdagen bifallas;

2:o) att Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln i punkten 34 gjorda framställning om anslag till förätkmobilisering ej må vinna Riksdagens bifall; samt

3:o) att Kongl. Maj:ts i propositionen n:o 33 gjorda framställning om dagaflöning åt värnpliktig vid tjenstgöring i visst fall under år 1900 icke heller må af Riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet hade gemensam reservation afgifvits

af herrar friherre *F. W. von Otter*, friherre *J. T. Gripenstedt*, *F. E. Pettersson*, *G. Andersson*, friherre *N. A. A. Trolle* och *K. I. von Stapelmohr*, hvilka ansett, att utskottets hemställan bort få följande lydelse:

1:o) att Riksdagen, under förklarande, att Kongl. Maj:ts i propositionen n:o 32 gjorda framställning med förslag till lag angående

vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap icke kan oförändrad af Riksdagen bifallas, ville för sin del antaga följande

*Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)*

L a g

angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap.

Härigenom förordnas, att, oberoende af den tjänstgöring för utbildning, som åligger värnpliktig enligt § 27 värnpligtslagen, värnpliktig, som är 1900 tillhör beväringens första uppbåd vid den del af hären, Konungen bestämmer, skall vara pliktig att under sagda år för vapenöfning, som afses utrönande af härens krigsberedskap, tjänstgöra enligt de närmare bestämmelser, Konungen meddelar, under högst femton dagar, in- och utryckningstid till sådan öfning oberäknad; skolande i fråga om sagda öfning för öfrigt gälla hvad i värnpligtslagen finnes stadgadt angående värnpligtiges tjänstgöring under fredstid:

2:o) att Riksdagen för utförande under år 1900 af försöksmobili-
sering och dermed sammanhängande fälttjänstöfningar vid en armé-
fördelning måtte på extra stat för sagda år bevilja 700,000 kronor;
samt

3:o) att Kongl. Maj:ts i propositionen n:o 33 gjorda framställning
om dagaföning åt värnpliktig i visst fall under år 1900 icke må af
Riksdagen bifallas.

Sedan *punkten 1* blifvit föredragen, anförde

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappé: Herr greve och talman, mina herrar! Det resultat, till hvilket sammansatta stats- och lagutskottet kommit uti förevarande fråga, torde gifva vid handen, att den utredning, som lemnats i den kongl. propositionen, icke ansetts tillräckligt talande för bifall till den gjorda framställningen. Då det är min pligt att i ärenden rörande landtförsvaret tillhandagå Riksdagen med nödiga upplysningar, har jag begärt ordet, på det att kammaren måtte blifva i tillfälle att med fullständig kännedom om förhållandena fatta sitt beslut.

Framgången i krig — derom är man väl numera allmänt ense — beror derpå, att de olika operationer, utaf hvilka ett krig består, äro riktigt planlagda och väl utföras. Men dessa operationer äro på det sättet af hvarandra beroende, att en föregående operation städse grundlägger en efterföljande. Uti alla nutidens krig har detta — man kan säga — *axiom* blifvit allt mer och mer påtagligt och tydligt. Men under pågående krig, då en part uppträder mot den andra, kan det ju icke hjälpas, att den ena partens åtgöranden — de må vara än så väl planlagda och utförda — påverkas utaf motpartens motsvarande åtgärder, och det är deruti, som krigets vanskligheter ligga. Ehuru de största sannolikheter förefinnas för att den, som väl har påbörjat och utfört *en* operation, också skall lyckas uti en efterföljande, så kan

Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

motståndarens motdrag vara af den beskaffenhet, att chancer förefinnas för honom att dock blifva den vinnande. Det är häruti — jag upprepar det — som de stora svårigheterna i ett krig ligga. Det är detta, som gör, att kriget i viss mån är ett spel. Men å andra sidan — och jag skulle i detta afseende kunna framdraga exempel ur krigshistorien, ur vår krigshistoria och ur den senaste tidens krigshistoria — hafva i alla krig på den svagares sida funnits chancer att — om han förstätt att väl begagna sig af situationen — vinna framgång. Men det är påtagligt, att, då under pågående krig operationerna äro förenade med dylika svårigheter på grund af motståndarens motåtgärder, det skall vara så mycket viktigare, att de operationer, som ega rum före krigets början — de s. k. förberedande operationerna — äro så planlagda och utföras på sådant sätt, att ingenting klickar. Detta bör också vara så mycket lättare, som i detta fall icke finnes någon motståndare, hvilken kan ställa sig hindrande i vägen. Före krigets början beherskar jag fullkomligt mina operationer. Det är detta, som gjort, att i alla land, der krigsväsendet står högt och der man har studerat kriget och dess väsen, man anser, att *de förberedande operationerna* måste vara väl anordnade såsom en borgen för det lyckliga utförandet utaf det blifvande kriget. En af de viktigaste bland dessa förberedande operationer är *mobiliseringen*. Det torde få anses falla af sig sjelft, att en hastig mobilisering måste utöfva afgörande inflytande på ett krig. Den satsen är ju af alla känd, att för att vinna framgång i ett krig, måste man på den viktigaste punkten uppträda med de största krafterna gent emot fienden. Det finnes väl icke något säkrare sätt att uppnå detta mål än att laga så, att man mobiliserar hastigare än motståndaren, att man hastigare än han är i ordning att börja. Det är Tyskland, som gått i spetsen i denna fråga liksom i så mycket annat rörande krigsväsendet. Tyskland har förstätt, att man genom att använda ånga och elektricitet, jernvägar och telegraf, kan uppnå det bästa möjliga resultat vid en mobilisering, vid härens försättande på krigsfot.

Det finnes ingen tid — jag vill icke gå så långt tillbaka som till världens skapelse, men så långt, som krigshistorien räcker — det finnes ingen tid, säger jag, då arbetet på krigets och krigsväsendets område har med sådan ifver och med sådan framgång bedrifvits som just under vårt århundrade och kanske mest efter 1870—71 års krig. Men vid ett närmare granskande af dessa arbeten, som blifvit utförda för försvarsväsendet, är det särskildt tvenne faktorer, som träda i dagen såsom karakteristiska för vår tid.

Den ena af dessa faktorer är försvarets ordnande på den *allmänna värnpligtens* grund. Det var Tyskland, som började härmed i begynnelsen af detta århundrade. Den magt, som Tyskland genom denna organisation vunnit, har sedermera förmått nästan alla stater att öfvergå till samma organisationsgrund.

I andra rummet — eller kanske i lika hög grad — karakteriseras vår tids krigsväsen af hvad som i dag föreligger till Riksdagens behandling, nemligen *mobiliseringen*. Utmärkande för vår tids krigsföring är denna hastiga — jag kan nästan säga ögonblickliga —

mobilisering, som kan betraktas såsom ett löfte, ett vilkor, en borgen för framgång under det blifvande kriget.

Hvad menas då med mobilisering? Detta är ett ord, som man ofta hör nämnas, men hvars betydelse likväl torde behöfva något närmare utvecklas. I det anförande till statsrådsprotokollet, som åtföljer den kongl. propositionen, uppräknas en serie af åtgöranden, som ingå i den allmänna mobiliseringen. Om jag skulle taga mig för att inför kammaren fullständigt redogöra för en mobilisering, skulle detta icke låta sig göra på en dag. De åtgöranden, som tillsammans bilda en mobilisering, äro af så mångfaldig art och så ingående i hvarandra, att tiden icke skulle räcka till för en dylik redogörelse. Jag vet heller icke rätt, om det skulle vara gagneligt att ingå på en så omständlig utredning af frågan. Derför skall jag be att blott få göra några korta antydningar.

Mobiliseringen tillgår på det sätt, att till den i fred uti tjänst varande armén, hvilken — jag talar nu icke om Sverige, utan om förhållandena i allmänhet — är sammansatt af vissa klasser värnpliktige jemte nödig befälskader, sammandragas de värnpliktiga klasser, hvilka äro behöfliga för att få armén på krigsfoot enligt den ständiga indelning, som är uppgjord på grund af politiska och strategiska skäl. Det gäller således att få in det värnpliktiga manskapet, något, som måste ega rum äfven hos oss. Orderna skola utfärdas. Dessa skola på gifven tid träffa de värnpliktige, som efter ordenas mottagande göra sig i ordning till inställelsen. I alla länder har man medgifvit de värnpliktige en viss tid att ordna sina privata affärer. De skola derefter inställa sig vid vissa jernvägsstationer eller hamnar, der embarkera och så befordras till det ställe, der den enhet skall organiseras, till hvilken de höra. Sedan de mindre enheterna blifvit bildade, beväpnade, försedda med ammunition och annat, som ingår i deras utrustning, bildas de större enheterna. Hvarje dylik enhet — pluton, kompani, bataljon, regemente — har sina särskilda utrustningsföremådenheter vid sidan af dem, som tilldelas hvarje man. Detta skall ordnas, och derefter skola de större enheterna sammanföras till bestämda platser, bestämda i enlighet med den plan, som ligger till grund för det hela. Då man äntligen något så när vet, hvar fienden befinner sig och huru han ämnar bryta fram, skall hela armén sammanföras.

Det kan ju synas, som om detta icke skulle vara så inveckladt. Men huru dessa olika åtgöranden gå i hvarandra, skall det allra lättaste vidrörande af dessa procedurer klarligen visa. Först och främst hafva vi ju kommit öfverens om, att mobiliseringens hastighet är ett lifsvilkor för framgången i ett blifvande krig. Men å andra sidan får den icke göras så hastig, att den går sönder, emedan då alltsammans komprometteras. Att göra en mobilisering, som går i hop, är icke förenadt med allt för stora svårigheter, men att göra en mobilisering *på bästa sätt* är ytterst kompliceradt. Påtagligt är, att blotta inkallandet af manskapet fordrar en stor och van personal. Om nu denna personal har andra viktiga uppdrag att samtidigt utföra, kunna vi förstå, hvilken svårighet är förknippad med en sak, som

*Angående
anslag till
försäkrings-
mobilisering
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

annars synes enkel. Vidare måste den tid noga beräknas, som åtgår, för att ordena skola träffa rätta värnpligtige. På somliga ställen finnes postgång dagligen, men på andra icke. Detta gör, att man icke som regel kan skicka ordena med posten, utan måste vid sidan göra upp särskilda turer för särskilda personer, som måste gå med ordena för att på gifvet klockslag träffa de personer, som skola hafva dem. Sedan är det nödvändigt, att individerna skola inställa sig i rätt tid. Det uppgöres serier af jernvägståg med vissa afgangstider. Inträffa då icke individerna på rätt tid, kan detta förhindra de följande operationerna. Sedan — för att fatta mig kort — då man kommer till utrustningsorten, skola dessa värnpligtige iföras sina uniformer och förses med nödiga persedlar. Redan i den kongl. propositionen är angifvet, hvilka svårigheter kunna förekomma i fråga om en så enkel sak som småpersedlarnes beskaffenhet, hvarom man visserligen kan skaffa sig kännedom för de klasser, som årligen öfvas; men då dessa massor komma tillstädes, kan man icke veta, huru denna sak ställer sig. Man vet icke, huru mycket skodon på statens bekostnad behöfves, och hurudana de skodon äro, som de värnpligtige sjelfva utrustat sig med. I ena eller andra fallet kunna stora olägenheter uppstå. Det kan inträffa — såsom under fransk-tyska kriget i franska armén — att på grund af skodonens beskaffenhet dessa blifva utslitna, så att manskapet måste marschera barfota, eller att rent af trupperna hindras att utföra sina rörelser, derför att utrustningen icke är sådan, som den borde vara. På samma sätt är det med uniformerna. Man har ett visst antal sådana, gjorda efter vissa nummer. Dessa måste göras om allt efter de olika individernas kroppsbeskaffenhet. Det skall finnas särskildt kommenderade, som hafva i uppdrag att utföra dessa ändringar, och det måste ske på en gifven bestämd tid, eftersom den ena minuten, så att säga, hänger i den andra. Likaså med afseende på utrustningen af andra persedlar, såsom remtyg, gevär, ammunition m. m.; och gå vi till de andra vapnen, artilleriet och trängen med deras stora hästmateriel och stora fordonsantal, komplicerar sig saken ännu mer.

Sedan man nu ordnat de olika enheterna, sammanföras dessa i större enheter, och dessa skola koncentreras, hvilket sker medelst jernvägarne, der det ju är i högsta måtto nödvändigt, att tågen icke stå i vägen för hvarandra, utan att den plan, som uppgjorts, blir efterföljd. Man kan tänka sig, hvilket intryck det skulle göra på befolkningen i landet, om mobiliseringen skulle gå sönder. Man kan tänka sig, hvilket moraliskt intryck det skulle göra på så väl allmänheten som på soldaterna, hvilka skulle börja hysa misstro och misströstan. Redan från första stunden skulle detta utöfva ett sådant depraverande inflytande, att stora svårigheter skulle inträda att sedan reparera, hvad man sålunda felat. Må detta vara tillräckligt för att påvisa, hvilken oerhörd vikt och betydelse, som ligger uti, att mobiliseringsverket är väl ordnad i fredstid, och att det är så stäldt, att hvar och en, som tillhör armén, med lugn och förtröstan kan gå sitt arbete till mötes, med full vetskap, att detta är försökt förut, detta är

pröfvadt. Går det då väl, skall det också ingifva förhoppningar, att fortsättningen skall blifva sådan, som början varit.

Men, mina herrar, äfven ur andra synpunkter är en försöksmobilisering — jag kunde säga — nästan af ännu större vikt och betydelse. I alla menckliga förehafvanden äro två sidor att beakta, nemligen idén och utförandet. Idén kan vara förträfflig; men om icke utförandet i praktiken af denna idé är motsvarande, då tjenar hela saken kanhända till ingenting. I alla uppfinningar är det så, att idén kan vara utmärkt; men hela uppfinningens värde beror på det sätt, hvarpå idén realiseras, och det kan till och med hända, att utförandet i praktiken kan upphjelpa svagheterna hos idén. Om detta gäller i allmänhet, så gäller det i högsta grad i afseende på anordningar för krig och krigsväsendet. En arméorganisation kan vara god till sin idé; men deraf följer dock icke, att ej vid utförandet svagheter kunna träda i dagen. Då det gäller en sådan sak som krig, något som är så afgjordt praktiskt, måste man väl erkänna, att ingenting är viktigare, än att icke blott hafva organisationen på papperet, utan att hären, då den uppträder, verkligen är sådan, att den motsvarar den idé, som ligger till grund för dess organisation.

År 1892 antogs en härordning, men hvad hafva vi sett af denna härordning? Vi hafva sett stammen, vi hafva sett den ena värnpliktsklassen efter den andra och iakttagit den flit, den ifver och det intresse, som utmärkt dem, och vi hafva funnit, att ett väsentligt framsteg blifvit gjordt. Men vi hafva deremot aldrig sett denna här sammansatt, sådan som den kommer att te sig på krigsfot, vi hafva icke sett de andra klasser, som behöfva inkallas till dem, hvilka för sin öfnings skull äro sammandragna. Vi veta således icke, huruvida dessa äldre klasser hafva bibehållit uti minnet den öfning, som de förut fått under de 90 dagarne, huruvida de genast kunna rycka ut i fält, vi veta icke, huru pass användbara de f. d. stamanstälde äro, sedan någon tid förflutit, efter det de slutat sin tjänstgöringstid; men derpå beror i väsentlig mån hela arméorganisationens duglighet, ty hären består af stam och beväring i viss proportion, och genom mindre användbarhet af de f. d. stamanstälde, hvilka i krig beräknas skola ingå i stammen, kan denna proportion helt och hållet förryckas och derigenom alldeles svikas den förhoppningen, man gjort sig på arméns förmåga att, när fienden inbryter i landet, afvärja hans angrepp. Vi veta icke, huruvida det befäl, som vi hafva, förmår att röra dessa stora krigsformationer, och framför allt känna vi icke det moraliska inflytande, som befälet är mäktigt att utöfva på dessa trupper, och hvarpå dock i sista hand alltsammans beror. Det torde vara alldeles oemotsägligt, att en sådan erfarenhet måste göras, innan man med lugn kan egna sig åt de fredliga arbetena, att man måste vara förvissad om, att den arméorganisation, man förskaffat sig, motsvarar de nödvändiga fordringarna.

Hvad sjelfva gången af mobiliseringen angår, kan den ju *beräknas*, och det gäller hufvudsakligen att kontrollera dessa beräkningar. År det så, att man tagit för lång tid, kan man förkorta den och göra ändring, men sjelfva arméns värde kan endast *erfarenheten* ådagalägga.

*Angående
anlag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

Detta, mina herrar, vill jag framhålla som ett af de allra viktigaste skälen för nödvändigheten af att man, innan man går mot fienden, försäkrat sig om, hurudan den organisation är beskaffad, med hvilken man tänker uppträda. Och, mina herrar, alla land hafva insett detta; liksom de förstått att ordna sitt krigsväsen på värnpligtens grund, hafva de insett mobiliseringens stora vikt och betydelse. Ingen har vågat att vänta, till dess fienden står för dörren, och att först då pröfva arméns beskaffenhet, utan undersökningar hafva förut blifvit gjorda för att bekräfta krigsstyrelsens förhoppningar och de förväntningar, som allmänheten ställer på arméorganisationen. Det var på grund af de erfarenheter, som Preussen gjorde år 1859, då det mobiliserade hela sin armé samtidigt med att fransmännen och italiernarne voro i strid med österrikanne, som tyskanne med den största tillförsigt kunde gå de kommande allvarliga händelserna till mötes. Det var mobiliseringen under affären i Bosnien och Herzegowina, som gaf österrikiska armén, trots dess mindre öfning, erfarenhet och kraft. Det är af samma anledning, som uti Frankrike den ena försöksmobiliseringen efter den andra blifvit anställd och som man i Ryssland i största skala gjort sådana. Det är af detta skäl, som vår närmaste granne och unionsbroder genom upprepade mobiliseringar på ett kraftigt sätt visat, hvilken stor vikt man der lägger på en ordnad mobilisering. Så snart som den nya organisationen i Norge blifvit genomförd, nemligen år 1895, utfördes der en mobilisering i ganska stor skala; vidare uppföres, som herrarne veta, i den norska budgeten för hvarje år ett anslag af 50,000 kronor för samma ändamål. Man har sålunda i Norge velat öfvertyga sig om, hvad värde armén har, huruvida den är i stånd att möta en fiende och huruvida man har godt hopp om att med framgång kunna med densamma värna sitt land. Det är sant, att det finnes land, som försummat detta, och vi hafva ett exempel derå, som i afseende å tiden ligger oss nära, nemligen Grekland. Det var redan vid mobiliseringen, som man der började tappa modet, oakadt den stora fosterlandskärlek, som genomströmmade nationen, det var redan då, som disciplinen fick sin knäck, enär man såg, huru felaktig och bristfällig ledningen var och huru ömkligt sammandragningen af den grekiska hären gick, medan turkanne gjorde sin uppmarsch. Vi hafva alltså här ett talande exempel, hvarför vi å vår sida icke böra vara försumlige.

Men, mina herrar, vi hafva här i Sverige mera talande skäl än något annat land att ej dröja med att företaga en sådan försöksmobilisering. Vår här består nemligen icke, såsom andra länders arméer, uteslutande af en värnpligtshär, der en del klasser redan äro inne och der det endast gäller att till dessa klasser lägga andra, som man inkallar från hemorten, utan den består ju utaf en stam, hvilken i sin ordning utgöres af två olika delar: den värfvade stammen och den indelta stammen, båda olika med afseende å personalens ålder och inkallelse. Den indelta armén ligger icke i ständig tjänst, utan den måste, liksom de värnpligtige, först mobiliseras, och sålunda hafva vi ett dubbelt mobiliseringsarbete, i det att vi måste icke allenast mobilisera de värnpligtige, utan äfven sammandraga den stam,

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

som skall utgöra deras stöd. Man kan väl förstå, att detta måste taga en betydlig tid i anspråk, ty det är nödvändigt att, innan de värnpligtige inkomma, genom särskilda kommanderingar ordna en del förhållanden, och detta förorsakar, att man först måste samman- draga en del af stamstyrkan för att utföra dessa angelägenheter; dessa stamkontingenter måste sedan hemskickas, på det att de må komma i åtnjutande af samma fördel, som de värnpligtige, nemligen att under en viss tid få ordna sina privata förhållanden. Slutligen skola alla dessa truppförband organiseras på krigsfot, ty vår armé är ju icke under fredstid organiserad som på krigsfot, bataljonernas, kompaniernas och plutonernas antal skall ökas, och i hvarje särskild enhet måste ett visst antal stamsoldater motsvara ett visst antal be- väring. Jag vill blott antyda detta, för att herrarne skola förstå, hvilka stora svårigheter, som särskildt i vårt land äro förknippade med anordnandet af en mobilisering och som måste försena densamma. Det torde häraf inses, huru mycket mera nödvändigt det för oss än för alla andra är att vidtaga en sådan åtgärd.

Utskottet har framställt åtskilliga skäl, på grund af hvilka det anser, att man icke nu bör företaga en sådan mobilisering. Först talas om uraktlägenhet att till högsta domstolen hänskjuta de straff- bestämmelser, som äro ifrågasatta för de värnpligtige, som försumma att inställa sig. I denna punkt kommer — derom är jag förvissad — chefen för justitiedepartementet att yttra sig. Jag vill nu endast framhålla, att denna punkt torde vara af mindre praktisk betydelse, då ingen af de utskottets ledamöter, som tillstyrkt mobiliseringen, velat biträda Kongl. Maj:ts förslag i denna del, utan endast ifrågasatt samma straffbestämmelser, som för närvarande gälla under fredstid. Jag har i statsverkspropositionen uttalat mig mot ett dylikt tillvägagående, men det torde, efter hvad jag nu har yttrat, vara tydligt och klart för kammaren, att, då en försöksmobilisering efter mitt förmenande är nödvändig, och jag blifvit stäld i valet mellan att antingen upp- gifva hoppet att få en dylik till stånd eller acceptera den reservation, som afgifvits af utskottsledamöterna från Första Kammaren, jag måste acceptera denna senare med de vilkor, som af reservanterna uppställts. I fall försöksmobiliseringen kommer att blifva bestämd på det sättet, skulle den dock komma att lemna ett viktigt bidrag till en fråga, som för närvarande lifligt sysselsätter generalstaben, nemligen huruvida det skall vara nödvändigt att genom personlig order inkalla de värnplig- tige till samlingsorterna eller om det skulle kunna vara möjligt att använda endast kungörelser, som på ett praktiskt sätt offentliggjor- des. Det senare sättet användes i många andra land, och det skulle medföra betydlig tidsbesparing. Från den nu nämnda synpunkten skulle det vara af intresse, att en mobilisering äfven med de lindri- gare påföljder för uteblifvande, som här ifrågasatts, skulle kunna ega rum.

Vidare har af utskottet framhållits, att den ifrågasatta omorga- nisationen af den centrala förvaltningens organ måhända skulle utgöra ett hinder för att redan nu företaga en försöksmobilisering. Men när det nu icke gäller någon större del af armén än en arméfördel-

*Angående
anslag till
försökmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

ning, tror jag icke, att förvaltningsförhållandena i grund och botten beröras af en dylik mobilisering, utan det blir intendentsdepartementet, på hvilket den största bördan i detta fall kommer att hvilas. Jag kan för öfrigt icke inse, hvarför icke en mobilisering skulle kunna företagas med den organisation, som vi nu hafva. Jag skulle vilja vända om saken och säga, att det äfven för att inhenta erfarenheter med afseende å den centrala förvaltningens organisation vore skäl i att göra en försökmobilisering, på det att man i de delar, som deraf kunde beröras, vunne erfarenhet.

Men det viktigaste och hufvudsakligaste skälet för utskottets afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag är, att utskottet anser, att en mobilisering skulle komma att från industrien och jordbruket draga en mängd arbetare och derigenom tillskynda såväl idkarne deraf som äfven arbetarne sjelfva stora förluster. Ja, vore det så, att en mobilisering icke förde med sig svårigheter och uppoffringar, då tror jag nog, att de flesta skulle vilja vara med derom. Nu kan man, derest man är ense om, att en försökmobilisering bör ega rum och att den snart bör ega rum, fråga sig: finnas några anledningar, som berättiga till den tro, att dessa förhållanden i afseende på arbetets efterfrågan och tillgång skola blifva bättre inom en snar framtid och ha vi råd att vänta en längre tid? Beträffande arbetsförhållandena, så tror jag ingen kan svara derpå. För närvarande äro tiderna både svåra och gynsamma, gynsamma från den synpunkten, att vi nu ha råd att ersätta de personer, som man nödgas inkalla, bättre, än man skall kunna göra det, om en försökmobilisering anställes under i ekonomiskt hänseende svårare tider. Och hvad ett uppskof angår, så tror jag, att kammaren erkänner, att ett sådant kan vara farligt.

Jag ber vidare att få framhålla, att i den landsdel, der försökmobiliseringen anställes, kommer en liflig penningomsättning att ega rum, och alla de utgifna penningarne komma att stanna inom landet. Jag undrar, om icke derigenom i viss mån ersättning kommer att gifvas åt dem, som göra den uppoffringen att afstå från sina arbetare.

Men framför allt ber jag att få betona, att, om man ser saken sådan, som den verkligen är, den icke ter sig så betänkelig, som man måhända vid första påseendet skulle vara frestad att tro. Det är alldeles gifvet, att, när det gäller den första försökmobiliseringen i vårt land, det måste vara regeringens och krigsstyrelsens pligt att ställa så till, att denna mobilisering företages under den årstid, då den verkar den minsta skada för jordbruket. Och hvad antalet klasser, som behöfva inkallas, angår, så tror jag, att man i det afseendet gör sig öfverdrifna föreställningar. Jag vill icke granska, huru förhållandena i detta afseende skulle ställa sig vid de olika arméfördelningarne, men så mycket tror jag mig kunna säga, att utöfver de tvenne under året tjänstgöringsskyldiga beväringssklasserna icke behöfver tagas mera än tre till. För att utröna, huru många personer en sådan försökmobilisering skulle komma att taga i anspråk, har jag inom generalstaben låtit uppgöra en beräkning. Denna beräkning ådagalägger, att, sedan man frånräknat de stamanstälde, det blefve på hvarje

tusende invånare $4\frac{1}{2}$ person, som komme att tagas bort. Och detta blefve ju icke så mycket.

Om jag nu återgår till vårt graunland och broderland Norge, så ber jag att få säga, att man der aldrig beklagat sig öfver den särskilda tunga, som genom den der anställda mobiliseringen pålades. Tvärtom har tidningspressen, till hvilket parti den än hört, uttalat sig för att mobiliseringen vore högst nödvändig. De värnpliktige hafva också med den största ifver skyndat under fanorna, och någon missbelåtenhet från de landsdelar, der mobiliseringen egt rum, har icke heller försports.

Under sådana förhållanden vågar jag hemställa till kammaren, om icke kammaren, i betraktande af fördelarne och nödvändigheten af en försöksmobilisering, skulle vilja låta de betänkligheter falla, hvilka framträda, om man ställer sig uteslutande på den ståndpunkten att tillvarataga industriens och jordbrukets intressen.

Jag har med afsigt alls icke vidrört de yttre politiska förhållandena, ty derom kan den ene säga ett och den andre ett annat. Men så mycket tror jag mig kunna säga, att de förhållanden, under hvilka vi nu lefva, alls icke äro ljusare, utan snarare mörkare, än de voro, då 1892 års härordning beslöts. Vidare torde väl nu den politiska sanningen kunna uttalas, hvilken synes hafva accepterats af alla stater, eller att den svagare får hjälpa sig sjelf. Om en konflikt utbryter, blifver det icke fråga om, huruvida man har rätt eller orätt, utan då komma Europas stater helst att iakttaga en fullständig neutralitet, och den svagare får utsätta sig för att blifva stympad och tillintetgjord. Då detta förhållande icke kan motsägas och vi, hvad landtförsvaret angår, icke hafva något annat att stödja oss på än vår armé, som under olyckans tid skall vara vårt värnande vapen, så synes det mig otvetydigt, att ingen kan med ro hängifva sig åt de fredliga arbetena, innan man pröfvat detta vapen, på hvilket fäderneslandets väl, ja, existens beror.

Herr Redelius: Angående föredragnings sättet ber jag att få bemställa, att diskussionen måtte få röra sig om alla tre punkterna i utskottets utlåtande.

Jag anhåller, herr talman, om proposition på denna min framställning, hvarefter jag, sedan kammaren fattat sitt beslut härom, skall be att få yttra mig i sak.

Sedan kammaren bifallit, hvad herr Redelius sålunda föreslagit, samt herr talmannen låtit uppläsa utskottets i *punkterna 2 och 3* gjorda hemställanden, lemnades åter ordet till:

Herr Redelius, hvilken anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet deltagit i denna frågas behandling och medverkat till det slut, hvartill utskottet kommit, anser jag min pligt fordra att för kammaren tillkännagifva de skäl, som bestämt mitt votum.

De skäl, som såväl i utskottets betänkande som eljest blifvit

Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)

andragna mot bifall till Kongl. Maj:ts föreliggande proposition, delar jag i två klasser. Till den ena klassen hänför jag sådana skäl, som beröra omständigheter och förhållanden, hvilka äro oskiljaktigt för- enade med hvarje försöksmobilisering, när helst en sådan företages, och till den andra klassen sådana, som äro af mera tillfällig natur. Jag vill redan nu meddela, att det särskildt är den sista klassens skäl, som varit bestämmande för utskottets hemställan. För min del anser jag, att äfven de öfriga skälen böra uttalas och bedömas, och skall jag därför be att äfven få andraga de hufvudsakligaste af dessa.

Gifvet är, att när helst en sådan åtgärd som den föreslagna verkställes, så kostar den penningar. Men lika klart är, att, om detta skäl tillmätas afgörande betydelse, någon försöksmobilisering aldrig skulle komma till stånd. Jag menar därför, att det skälet, om det andrages för afslag, absolut bevisar för mycket och därför bevisar ingenting alls. Detta har också samtliga ledamöter inom utskottet insett och erkänt, hvarför också, såsom kammaren finner, ingen enda, såvidt jag kan erinra mig, framhållit detsamma för afstyrkande af den kongl. propositionen.

Ett annat skäl är de olägenheter och ekonomiska förluster, som oskiljaktigt äro förbundna med en mobilisering, och hvaraf de orter, som närmast beröras af en mobilisering, drabbas. Såväl handeln och näringarne som handtverkerierna och fabrikerna och icke minst jordbruket komme häraf att få kännning.

Men om man öfver hufvud taget ändock anser giltiga skäl för en försöksmobilisering föreligga och därför besluter en sådan, då måste man finna sig i de nämnda olägenheterna. Visserligen finnes det en olikhet i de olägenheter, som mera uteslutande beröra jordbruket. Hvad derom kan sägas, vill jag icke vidlyftigare vidröra, än att jag ber att få nämna, att ett faktum är, att, i fråga om följderna för de orter, der en försöksmobilisering utföres, det är en skillnad mellan de olägenheter, som beröra öfriga näringar, och dem, som beröra jordbruket. Ty man kan icke förneka, att, då jordbrukaren endast skördar en gång om året, det för honom är af väsentligt inflytande på årsinkomsterna, om mobiliseringen sker en sådan årstid, då den hämmar eller hindrar en skörd, eller om den försiggår på en tid, då den i minsta möjliga grad hindrar ett skördearbete. Men det är gifvet, att åtgärder kunna vidtagas, som minska denna sistnämnda olägenhet, hvarigenom detta skäl, så att säga, öfverföres till de mera tillfälliga eller åtminstone till de på gränsen till dessa stående. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet antydde i detta hänseende, att mobiliseringen borde ske på en tid, då den i minsta möjliga grad åstadkomme hinder för jordbruksarbetena. Det skulle måhända också vara möjligt — jag vet det icke, jag endast framkastar det, eftersom jag hört det omnämnas — att för de orter, der försöksmobiliseringen utfördes, under året inställa andra vapenöfningar, som toge tid och krafter i anspråk.

Sedan jag nu framhållit dessa, så att säga, mera stadigvarande och alltid befintliga skälen, och hvilka därför svårligen kunna tillmätas afgörande betydelse, kommer jag till dem, som kunna sägas

vara mera tillfälliga och som haft afgörande betydelse för *utskottets* hemställan.

Det första skälet härutinnan och det, som varit bestämmande för mig, är tviflet om, att allt, som borde vara i ordning, för att en försöksmobilisering skulle kunna med full nöjaktighet och fördel verkställas, vore vidtaget.

Man skulle kunna — jag erkänner det öppet och fritt — tro, att detta vore iakttaget; med hänsyn till de icke ringa anslag, som Riksdagen år efter annat beviljat för ändamålet, finnes, säger jag, anledning att antaga, att om dessa medel med klok hushållsamhet användts för ändamålet, skulle allt det, som *borde* vara i ordning, äfven vara i ordning. Men diskussionen här i kammaren vid behandlingen af 4:de hufvudtiteln visade, att i en och annan punkt förefunnnes brister, som åtminstone hos mig väckte tvifvel, huruvida verkligen allt vore i ordning. Då emellertid detta rör ett område, der jag icke är sakkunnig, utan måste erkänna mig vara en lekman, och der åtskilligt måste hållas hemligt, vill jag ej vidare uppehålla mig dervid, men erkänner, att detta dock var ett skäl, som bidrog att bestämma det votum, jag afgaf inom utskottet.

Andra skäl finnas, som äro vidrörda af utskottet i dess motive-ring och äfven nyss berörts från statsrådsbänken, nemligen dels dag-aflöningen för de värnpligtige och dels straffbestämmelserna. Det synes mig, som om man fordrade väl mycket af våra värnpligtige, om man vid denna första försöksmobilisering skulle underkasta dem straffbestämmelser enligt strafflagen för krigsmagten, och det så mycket hellre, som enligt vissa föreskrifter i riksdagsordningen äfven andra personer än militärer skulle kunna drabbas af dessa bestämmelser. Det heter nemligen, såsom vi kanske minnas, i 42 § riksdagsordningen, att "under civil- och kriminallag äfven förstås de delar af krigslagar och författningar rörande krigsväsendet, som äga tillämpning till medborgare utom krigsstaten."

Jag tänker mig såsom nödigt och nyttigt, att högsta domstolens mening inhemtats i denna fråga, på det att man måtte få af sakkunniga personer bedömdt, om och i hvad mån dylika straffbestäm-melser kunna anses behöfliga först och främst för andra personer än personalen inom sjelfva krigsmagten och vidare äfven för de värnpligtige.

Vi hafva nu sett och hört, att en jemkning härutinnan föreslagits af reservanterna i deras förslag, som naturligtvis tillkommit, efter det utskottet fattat sitt beslut, och således ej varit föremål för be-handling inom utskottet. De hafva sökt komma ifrån detta skäl, om hvars befintlighet och vikt alla inom utskottet voro ense, på det sätt, att de ur den kongl. propositionens lagförslag strukit de ord, som handla om straff för försummelser enligt strafflagen för krigsmagten. Då nu herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ansåg sig af anförda skäl kunna acceptera denna uteslutning, så kan jag naturligtvis icke för min del hålla på det uteslutna stadgandet, ä jag ju från början varit och fortfarande är emot detsamma, utan jag öfverlemnar åt kammaren att bedöma, hvad betydelse nu anförda

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering.
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

omständigheter må hafva. Men som frågan förelåg för utskottet, ansåg jag den så pass vigtig, att jag fann mig icke böra tillstyrka det framlagda lagförslaget, innan man fick se, hvad högsta domstolen hade att säga derom.

Vidare syntes det mig icke lämpligt, att vi skulle ålägga våra söner och våra arbetare denna börda utan att gifva dem den för värnpligtige vanliga dagaflöningen. Inom utskottet voro vi alla ense äfven härutinnan, men reservanterna hafva trott sig kunna lösa denna svårighet genom att afstyrka den nådiga proposition, som handlar om särskild dagaflöning i den uppfattning, att till följd deraf de vanliga bestämmelserna om dagaflöning åt värnpligtige i fredstid skulle komma att vid försöksmobiliseringen gälla.

Att å andra sidan många skäl kunna anföras för en dylik försöksmobilisering, torde väl näppeligen någon bestrida. Jag vill ej och behöfver ej anföra dessa skäl — för öfrigt är jag ej dertill skicklig. Vi hafva hört åtskilligt i den rigtningen i dag; ännu mera finnes i propositionen och likaså i reservationen. Jag vill för min del lemna endast det erkännande, att om man finner skäligt att sätta lås för sin dörr att utestänga tjufvar, så bevisar det icke, att man vill ha tjufvar, utan endast att man önskar få vara i fred. Och äfven om man icke känner någon, som man misstänker för att vilja göra ett obehörigt besök eller försöka ett inbrott, så hindras man icke af denna trygghet att sätta lås för dörren.

Jag säger detta med syftning på en omständighet, som här icke berörts och som ej heller nämnts vare sig i propositionen eller i utskottsbetänkandet eller i anförandet från statsrådsbänken, men som dock är en faktor, som bör en smula beaktas — jag menar den allmänna opinionen. Då jag sagt detta ord, vet jag väl, att skiljaktiga meningar derom råda. Somliga mena, att intet som helst afseende bör vid denna opinion fästas; andra åter anse densamma förtjent af mycket afseende. Så mycket är obestriddigt, att de, som arbeta på att skapa en opinion, de åtminstone anse, att derå ligger mycken vigt.

Nu ber jag att få säga, att så vidt jag lärt känna förhållandena, råder inom vårt land en stor obenägenhet för allt hvad till krig och krigsväsen hör. Detta har sina skäl, af hvilka ett synes mig mycket tilltalande, nemligen vår allmoges stora fredskärlek. Ty vår allmoge önskar, enligt min uppfattning, ingenting hellre än att få lefva i fred och lugn; och man vill då gerna tro, att man vid sådant förhållande också skall sjelf få vara i fred. Det är ju så naturligt, detta, att, om man sjelf ej vill ofreda någon, man också tycker sig hafva skäl vänta, att man sjelf skall få vara i fred. Denna tro är också, enligt hvad jag funnit, ganska djupt rotad och, som det tyckes, väl grundad; och man släpper icke gerna en sådan uppfattning.

Denna uppfattning eller opinion är nu något, som många hafva ansett sig böra taga hänsyn till, och kanske hafva de icke dristat vara med om ett förslag i nu ifrågavarande rigtning, innan de funnit sig hafva något stöd i allmänna tänkesättet.

Härtill bidrager ännu en faktor, om hvilken jag icke vågar säga detsamma som om allmänna opinionen, nemligen tidningspressen af-

vensom broschyrer och vissa politicis agitation. Det är ingen hemlighet, att inom vårt land hafva verkat icke så ringa krafter i den riktningen att hos vår allmoge väcka misstro till styrelsen, misstro till allt, som rör försvaret och anslagen dertill, misstro till allt tal om att värna fosterlandet. Och hvad helst vi här i kammaren gjort, jag och mina meningsfränder, för att tillmötesgå regeringens anslags-äskanden i sådan riktning, har man utmålade med de mörkaste färger såsom innebärande hot mot annans frihet och sjelfständighet och såsom innebärande vittnesbörd om krigslusta och dylikt. Huru obefogade dessa påståenden än varit och fortfarande äro, hafva de dock onekligen verkat derhän att styrka den förut nämnda naturliga och på goda skäl grundade obenägenheten för anslag till krigsmagten.

Jag har trots, att detta borde här framhållas, ty måhända komma hädanefter de personer, jag nyss häntydde på, att uppträda annorlunda och söka verka i annan riktning än hittills och söka visa, att det verkligen behöfver göras något. Och det vill jag påstå, att om vårt lands fredsälskande allmoge blifver öfvertygad om, att man behöfver både vapen och öfningar för att bevara ett älskadt fosterlands sjelfständighet och oberoende och för att kunna få fortfarande i fred sköta sina sysslor, så är jag lifligt öfvertygad om, att vår allmoge kommer att bevilja hvad som för ändamålet fordras.

Jag har velat säga detta hufvudsakligen för att angifva de skäl, som förmått mig att inom utskottet deltaga i afstyrkandet af den kongl. propositionen.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig helt naturligt, att hvarje praktiskt anlagd man skall inse nödvändigheten af, att vårt under många år hopkonstruerade härordningsmaskineri med allra snaraste underkastas ett generalprof. Utan att ett sådant prof kommer till stånd, sakna vi uppenbarligen hvarje garanti för, att de stora summor, som anslås till försvarsväsendet, blifva på nöjaktigt sätt använda. Kommer deremot ett sådant prof till stånd, skall det ovilkorligen medföra rika erfarenheter. Det kan tänkas, att allt kommer att visa sig vara i godt skick, och det vore ju väl, det skulle ingifva landet en viss grad af trygghet och skulle hos oss alla väcka en känsla och ett medvetande, att vi gjort, hvad som hittills erfordrats för att häfda vårt lands gamla frihet och oberoende. Men det kan också hända, att maskineriet icke verkar så, som man tänkt sig — att den ena kuggen icke passar i den andra. Det är ganska godt att få kännedom om dylika brister, ty endast kännedomen om dessa bristers tillvaro medför möjlighet att afhjelpa desamma. Huru än mobiliseringen kommer att utfalla, vare sig väl eller illa, förefaller det mig sålunda nödvändigt, att den kommer till stånd.

Det oakadt hafva nu emot detta mobiliseringsförslag många skäl blifvit anförda, hvilka jag nu som hastigast vill söka bemöta.

Först föreligga då de skäl, som äro af juridisk eller, om jag så får säga, konstitutionel beskaffenhet. Dessa skäl äro ju mycket tungt vägande, men om man antager reservanternas förslag, torde dessa skäl till större delen hafva förlorat sin udd.

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

Ett annat skäl har varit, att man borde vänta, till dess arméförvaltningen blifvit omgestaltad. Men skola vi vänta så länge, kan det hända, att mobiliseringen blir uppskjuten till midten af nästa århundrade.

Det har äfven framhållits, att mobiliseringskostnaden skulle vara så stor. Ja, siffran 700,000 är ju onekligen ganska stor, men den är i alla händelser mindre än många andra af de anslagsbelopp, vi redan tillförene beviljat och väl äfven framdeles komma att bevilja för stärkande af vårt lands försvar. Och det är då att märka för det första, att sättet för användandet af dessa många stora anslag, som lemnats till landets försvar, ej kan kontrolleras, utan att en dylik mobilisering kommer till stånd. Det är vidare att märka, att utgiften för mobiliseringen är en utgift af beskaffenhet att endast sällan återkomma. Och slutligen är det att märka, att alla de medel, som åtgå för mobiliseringen, komma att stanna inom landet — en omständighet som under nu rådande ekonomiska förhållanden är af mycket stor betydelse.

Om jag emellertid antager, att alla de skäl, som jag hittills anført, icke äro af någon afgörande betydelse, så återstår emellertid ett skäl, som är af den stora betydelse, att dess tillvaro torde komma att bestämma utgången af frågan inom denna kammare. Jag syftar, som vi alla kunna förstå, på den allmänt kända bristen på arbetskrafter, hvilken brist är så künbar, att den ovilkorligen kommer att hafva till följd, att mobiliseringen, om den beslutes, kommer att medföra stora, ja, mycket stora svårigheter och uppoffringar för näringsarne i allmänhet och i all synnerhet för vår modernäring. Vi erkänna sålunda alla de stora och dryga bördor, som med denna mobilisering äro förenade, specielt för jordbruksnäringen.

Men, mine herrar, fordomdags, äfven under tider af nöd och betryck, har, då det gällt ett stort fosterländskt intresse, aldrig förgäfvets vädjats till den svenska nationens offervillighet, och allra minst ha de fosterlandsälskande odalmännen plägat draga sig för en uppoffring, som varit nödvändig för landets värnande, utan ha de tvärtom haft för vana att sätta de enskilda intressena tillbaka för de allmänna. Mycket har förändrats under årens lopp, men det gamla svenskmannakynnet har icke förändrats, och jag tror, att man icke heller nu skall behöfva förgäfvets vädja till nationalkänslan, när det gäller ett viktigt mål.

Skall emellertid nu ett förslag sådant som det föreliggande kunna genomföras, så kräver det enligt mitt förmenande ett förtroendefullt samarbete mellan de båda statsmagterna, grundadt å ena sidan på offervillighet af Riksdagen, samt å andra sidan på tillmötesgående från regeringen. Vill Riksdagen underkasta landet denna stora börda, så tillkommer det också regeringen att tillse, att bördan icke blir mera tryckande än hvad nödvändigheten kräver.

Från statsrådsbänken har nyss uttalats, att man vore beredd att anordna dessa öfningar på en tid, som skulle vara för jordbruket minst betungande, och detta är en mycket viktig sak. Men en annan

lika viktig sak är att inom det distrikt, som kommer att få bära tungan af mobiliseringen, man äfven må för det året befrias från regementsmötena. Säge hvad man vill, kommer ovilkorligen landtbruket, på hvilken årstid mobiliseringen än kommer till stånd, att eftersättas, och det skulle vara godt, om landtmännen genom regementsmötenas inställande komme i tillfälle att i någon mån återvinna den förlorade tiden. Jag har enskildt hört uppgifvas, och jag tror mig kunna utgå från den förutsättningen, att en framställning i detta hänseende skall af regeringen accepteras. Vi torde få visshet härom om en stund, då just nu herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet begärt ordet. Jag utgår emellertid från den förutsättningen, att ett sådant löfte kommer att gifvas från statsrådsbänken, och kommer det att lemnas, betraktar jag det för min del lika kraftigt, som om det varit intaget i den kongl. propositionen och lika bindande för regeringen.

Jag kan dock icke annat än beklaga, att dessa medgifvanden icke inflöto i propositionen, ty hade så skett, samt hade vidare reservanterna tidigare, än hvad fallet lär hafva varit, framkommit med sitt förslag, så torde det hafva kunnat hända, att utgången inom utskottet blifvit en annan än den nu blifvit.

Jag utgår emellertid nu, som sagdt, från den förutsättningen, att regeringen, som redan accepterat reservanternas förslag, samt redan visat sig villig att göra ett medgifvande för att underlätta mobiliseringsbördorna, också skall komma att göra detta andra viktiga och för frågans afgörande betydelsefulla medgifvande. Har detta skett, så återstår det för Riksdagen att säga sin mening i denna för landet så viktiga fråga, och vill jag nu helt kort framlägga min uppfattning beträffande densamma. Denna min uppfattning kan uttryckas sålunda, att jag är fullt förvissad om, att vi alla äro besjälade af samma innerliga önskan, att vi, våra barn och deras efterkommande måtte inom detta härliga land i lugn och trygghet få bygga och bo under skyddet af vår fäderneärfda, vår kära, vår aktade blågula flagga; att jag vidare håller före, att ett af vilkoren därför är, att vi med noggrann hänsyn till hvad landets förmåga och bärkraft medgifver, bevilja de medel, som erfordras för att på ett praktiskt och lämpligt sätt tillgodose landets försvar, och att jag slutligen tror, att just det nu föreliggande förslaget är ett bland de allra viktigaste i detta afseende, dels därför att vi, om mobiliseringen komme till stånd, skulle erhålla en nöjaktig inblick i förhållandena med afseende på härens krigsberedskap, och dels derutinnan, att vi genom företagandet af en mobilisering skulle få en god ledning för bedömande af halten och beskaffenheten af de förslag rörande nya försvarsåtgärder, som för framtiden komma att föreläggas Riksdagen.

På grund af hvad jag sålunda anført, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Nilson* i Lidköping, *Laurell*, *Arhusiander*, *Svensson* i Karlskrona, *Eklundh* i Lund, *Petri* och *Bruzelius*.

*Angående
anslag till
förärbemobilisering
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
försöksmobi-
liserings
m. m.
(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Med anledning af den förfrågan, som den näst föregående talaren stälde till mig, vill jag genast gifva ett svar: Man kan ju icke, då tiden för mobiliseringen icke får yppas, säga, att då och då skall den ega rum. Jag får således öfversätta, hvad han önskade, att jag skulle säga, på det sätt, att ifall försöksmobilisering kommer att ske på en tidigare årstid än hösten, så kommer vid den fördelning, som skall mobilisera, inga regementsmöten att hållas. Det var väl detta, som den ifrågavarande talaren önskade, att jag skulle säga.

Medan jag har ordet, ber jag att få rätta en uppgift, som jag lemnade i mitt förra anförande, och som kan föranleda en missuppfattning, nemligen med afseende på antalet af det manskap, som skulle tagas i anspråk vid mobiliseringen. Enligt den uppgift, som jag erhållit från generalstaben, är, om man icke medräknar de stamanstälde, och de tvenne första klasserna, antalet för hvarje årsklass $4\frac{1}{3}$ för hvarje tusental invånare. Man har fäst min uppmärksamhet på, att jag nyss förbigick tillägget "för hvarje klass", och jag har därför nu velat göra detta berigtigande.

Slutligen vill jag äfven, medan jag har ordet, begagna tillfället att upplysa derom, att underrättelsen om mobiliseringen kommer att *minst* tre dagar före det någon beväringsmäns tjenstgöringsskyldighet tages i anspråk, inflyta i tidningarne. Jag säger "*minst*", ty hertalet beväringmän skulle komma att underrättas tidigare. Man bör alltså icke föreställa sig, att det kommer att tillgå så, att underrättelsen kommer den ena dagen, och att de värnpliktige ögonblickligen skola förfoga sig till samlingsplatsen, utan just på grund af de många åtgärder, som jag i mitt föregående anförande varit i tillfälle att upplysa om, kan man icke börja att taga emot de värnpliktige förrän efter tre dagar, och man kan ej heller taga emot alla på en dag, ty man kan ej på en dag hinna bekläda och utrusta dem, utan de måste följa i en viss ordning.

Jag har ansett mig äfven böra nämna detta.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Det var för två år sedan, då i denna kammare frågan var före om anskaffande af mobiliseringsammunition, som jag tillät mig att uppträda icke mot anskaffandet, men mot *det sätt*, hvarpå denna mobiliseringsammunition vid våra ammunitionsfabriker framställdes. Vid detta tillfälle faldes ett par yttranden, som jag skall be att få taga fasta på.

Det är icke min mening att erinra om ett löfte, som då afgafs från statsrådsbänken, och som sedan mig veterligen aldrig blifvit infriadt, utan jag vill återkalla i kammarens minne, hvad som yttrades dels från vice talmansstolen, som då innehades af en person, som, såsom vi alla veta, var ledaren för det stora majoritetspartiet i denna kammare, dels äfven af en stockholmsrepresentant, hvilken kände sig manad att å de försvarsvänliga stadsrepresentanternas vägnar uttala deras mening.

Herr vice talmannen yttrade ungefär så: Vi kunna icke stå till svars, om vi ej såge till att vapen och ammunition icke fattas våra

söner, då vi nu ha beslutat en lag, som bestämmer, att våra söner skola deltaga i fäderneslandets försvar. Och den ärade stockholmsrepresentanten yttrade, att vi icke borde förvägra våra söner, hvad de behöfva, när de en gång skola ut och försvara vårt fädernesland.

Men, mina herrar, tror någon ibland eder, att vi uppfyllt allan rättfärdighet mot de unga värnpligtige, mot landets söner, om vi här i Riksdagen voterat åt dem vapen, ammunition och en knapphändig fältutrustning, så kan jag försäkra, att han svärfar i en mycket stor villfarelse. Först och främst behöfves för en soldat öfning; det behöfves öfning och skolning, allvarlig, systematisk skolning för att göra honom till verklig soldat, till något annat än en papperssoldat i fredstid och kanonföda, om krig utbryter.

Kriget ställer allt större fordringar på den enskilde mannens förmåga af eget initiativ, af sjelfförsakelse och sjelfuppoffring. Det ställer allt högre kraf på befälets vilja och förmåga att kunna organisera, uppfostra, utbilda och leda soldaten. Flera tecken tyda hän på, att i ett kommande krig det icke blir vapnens beskaffenhet, som kommer att fölla utslaget, utan det sätt, den konstskicklighet, hvarmed soldaten vet att använda sitt vapen, och det sätt, på hvilket befälet vet att leda sina soldater. Lika litet som på andra områden födes man till mästare i denna konst; man måste arbeta, arbeta flitigt. Och först den dag, mina herrar, då ni förtroendefullt och med giltiga skäl kunna säga åt eder sjelfva: "nu hafva vi gjort vår pligt", då ni kunna säga åt edra söner: "nu hafva vi beredt Eder tillfälle till den öfning, som kriget kräfver; gån nu I med Guds hjälp att försvara fosterlandet" — först då, mina herrar, kunna vi med lugn se framtiden till mötes.

Vi ha hört nyss från statsrådsbänken, att det moderna kriget — liksom fallet varit med alla senare krig — med nödvändighet kräfver, att man på viktiga, afgörande punkter vet att i rätt tid samla en tillräcklig, en öfverlägsen styrka för att der möta fienden. Det är i viss mån grundtanken i all strategi och all taktik. Det är också en mätare på värdet af den fredsorganisation, som i hvarje särskildt fall förefunnits. Det är för att i detta afseende bereda oss en öfning, som den kongl. propositionen om försöksmobilisering framkommit.

Jag vill nu efter de föregående talarne icke särskildt genomgå de skäl för och mot, som blifvit anförda. Jag vill endast i största allmänhet yttra ett par ord om dem.

Jag finner dervid, att såväl i regeringens förslag som från statsrådsbänken i dag uttalats så fullgiltiga och klara skäl, hvarför en sådan försöksmobilisering är nödvändig, att ingenting vidare kan derom vara att tillägga — åtminstone vet jag ingenting. Men jag vill särskildt stryka under en sak, den nemligen, att genom en sådan försöksmobilisering och en derpå följande fälttjänstöfning våra officerare och vårt befäl i allmänhet skulle komma i tillfälle att bestrida en tjänstgöring, som de aldrig förut varit i tillfälle att fullgöra, nemligen att leda fullt fältrustade truppenheter. Det är, mina herrar, en stor skilnad att på exercisfältet eller på vanliga fältmanövrer föra fredsformationer mot att leda fullt fältutrustade formationer. Det har i vårt land —

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts)*

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

åtminstone så länge jag varit i tjänst — funnits och finnes nog än gamla officerare, som aldrig varit i tillfälle dertill, ja, ej ens sett ett fältutrustadt regemente, batteri eller sqvadron. Och det vore skäl, att de bereddes ett sådant tillfälle.

Men det allra viktigaste skälet för en dylik försöksmobilisering är — såsom också framhölls från östgötabänken —, att den skulle blifva en prøfvosten för vår nuvarande härorganisation. Tankarne om denna organisation äro utan tvifvel mycket delade. För min del är jag pessimist. Jag tror, att vår armé befinner sig i mycket stort svaghetsstillstånd. Men detta svaghetsstillstånd vill jag icke påstå vara uteslutande en följd af en bristfällig, en felaktig organisation. För mig framstår det såsom temligen säkert och tydligt, att arméorganisationsfrågan inom Riksdagen aldrig varit betraktad, aldrig varit behandlad från den höga synpunkt, från hvilken en sådan fråga bör ses. Den har städse blifvit sedd från en lägre synpunkt: de materiella intressenas synpunkt. Och under sådana förhållanden tror jag, att man icke kunnat ha skäl att vänta, att lösningen skulle blifva en annan, än den blifvit.

Bland de skäl, som anförts mot den ifrågasatta försöksmobiliseringen, har ju en del blifvit af herr Zetterstrand bemötta på ett sådant sätt, att jag för min del ej finner något att tillägga. Jag har emellertid hört uppgifvas, att man såsom ett skäl mot antagande af förslaget fäst sig särskildt vid, att Konungen skulle medgifvas prøfningsrätt i fråga om hinder för de värnpliktige, som eventuelt skola inkallas; man har förmenat, att denna prøfningsrätt skulle kunna missbrukas, i ty att dervid mannamån kunde komma att utöfvas. Derom vill jag icke yttra mig. Men mig synes det, som om saken mycket lätt kunde så ordnas, att regeringen öfverlemnade åt särskilda nämnder inom de provinser, der inkallelse kommer att ske, att afgöra öfver de hinder, som af värnpliktige kunna anföras för befrielse. Derigenom skulle man, efter mitt förmenande, kunna på ett tillfredsställande sätt få denna sak arrangerad.

Slutligen har här talats om "allmänna opinionen", om tidningspressen och agitationen.

Ja, mina herrar! I en stat, der icke allenast de politiska rättigheterna, utan äfven måttet af det skydd, som staten ger den personliga säkerheten, den personliga sjelfbestämmelserätten, den personliga friheten, äro beroende på samhällsställning, på förmögenhet, börd eller titel, der således hela samhällsklasser med allt skäl kunna ställa sig tviflande, huruvida staten verkligen vill öfva rättvisa och lika rättvisa mot alla — i en sådan stat kan man aldrig påräkna att finna den samhörighetskänsla, den samfundskänsla, som fordras, för att en sådan institution som den militära skall kunna vara byggd på folkets förtroende. Ja, det förefaller mig, som skulle man icke alls kunna förvåna sig öfver, om de militära institutionerna särskildt gjorts till föremål för deras agitation och angrepp, som icke äro nöjda med de nuvarande samhällsförhållandena.

Kriget står och ställer sig i allt större motsats till tidsandan — kriget tillhör ju egentligen en förgången kulturståndpunkt. Och på

samma gång det moderna kriget kräfver allt större förberedelser under fredstid, blifva allt flera menniskor deraf berörda; och hårdast drabbas — det kan väl icke förnekas — arbetarne och de i ekonomiskt afseende sämst lottade af dessa bördor.

Här har talats om, att det skulle för jordbruket och industrien medföra stora olägenheter, om den föreslagna försöksmobiliseringen komme till stånd, derför att behöfliga arbetskrafter skulle dragas från dessa näringar. Det vill jag gerna gå in på, det kan ju inte bestridas. Men det blir ju alltid på detta sätt, huru länge vi än skjuta upp denna sak — såsom också nyss här framhållits.

Men männe icke af de medel, som anslås till den försöksmobilisering, som är ifrågasatt, arbetsgifvaren företrädesvis kommer att få ersättning för de onera, som träffa honom; landtbefolkningen får ersättning för den skada, som orsakas på växande gröda — och denna ersättning har aldrig blifvit för lågt beräknad —, man hyr vidare ut hästar, vagnar och dylikt, tager emot inqvarteringar och är i tillfälle att på många sätt skaffa sig förtjänst.

Men arbetaren, han får ingen ersättning. Våra arbetare ha i regel 2, 2: 50 å 3 kronor om dagen. De göra en förlust under den tid, de äro inkallade. I ersättning ville man enligt det kongl. förslaget endast ge dem i allmänhet 20 öre om dagen. Men till min glädje finner jag, att i reservationen dagaflöningen synes vara beräknad till 50 öre eller lika med den, som i regel utgår till de värnpliktige. Äfven här synes mig således, att det är den fattigare delen af befolkningen, som skulle mest träffas af försöksmobiliseringen. Men jag har icke hört någon protest från det hållet.

Jag vill icke nu längre upptaga kammarens tid, utan ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

I detta anförande instämde herrar *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Kardell* och *Broström*.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke vara med om att nu bifalla förslaget om försöksmobiliseringen på den grund, att frågan i vissa punkter ej är fullständigt utredd, äfvensom tidpunkten ej synes mig väl vald för beslutets fattande just nu. Jag tror också, att om den teoretiska delen är riktigt uppgjord på papperet, så skall, om den riktigt utföres och hvarje man gör sin pligt, när han en gång i farans stund blir kallad, försöksmobiliseringen nu tills vidare kunna undvikas, och de stora belopp, denna skulle komma att kosta, bättre användas till förstärkande af vår flotta. Vårt land har ett så isoleradt läge, nästan omslutet af hafvet, hvarför det blir sjöförsvaret, som i första hand har att möta ett möjligt anfall på våra kuster; och under tiden hunne nog landtarmén att ordna sig.

Annorlunda ställer sig förhållandet mellan de stora staterna på kontinenten, som äro belägna jemnsides intill hvarandra; der äro dylika försöksmobiliseringar nödvändiga för att alltid hålla hären beredd.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

Herr Anderson i Lydde: Herr talman, mina herrar! Då jag är en varm vän af vårt försvar och därför vill offra allt hvad offras kan, i den mån landets ekonomiska ställning det tillåter, och då särskildt den nu förevarande frågan ligger mig lifligt om hjertat, är det naturligt, att jag anser den föreslagna försöksmobiliseringen vara både nyttig och nödig. Och desslikes håller jag före, att regeringen har rättighet att vänta, att Riksdagen sätter den i tillfälle att visa, huru den genomförda härorganisationen ställer sig i praktiken.

Regeringen har i proposition till årets Riksdag — hvilken finnes intagen i utskottsbetänkandet — anfört så fullgiltiga och goda skäl för sin förevarande framställning, att jag för min del icke kan annat än på det lifligaste känna mig deraf öfvertygad.

Jag undrar ändå, om vi verkligen ha rätt att utan vidare pröfning anse för visst, att allt är väl bestäldt inom vår armé, hvad utrustning och dylikt angår. Jag hyser den tanken, att vårt nuvarande härväsende är ett så stort och inveckladt maskineri — om jag så må kalla det —, att det är alldeles nödvändigt att se till, om verkligen de män, som — så att säga — hafva konstruerat ihop detta stora maskineri, hafva gjort detta på ett sådant sätt, att, när man på allvar skall underkasta detsamma ett prof, det håller och icke går sönder. Det är ju, mina herrar, våra söner, som utgöra kuggarne i detta maskineri; och det är därför i högsta grad nödvändigt, att det är så sammanfogadt, att det kan bestå profvet, då det gäller, då fienden står för dörren.

Jag nämnde på tal om vår armés utrustning, att man kunde ifrågasätta, huruvida allt dervidlag vore så väl bestäldt. Vi hafva väl rättighet att tro, det vederbörande gjort hvad på dem ankommer. Men man kan dock tänka sig, att ett och annat ännu brister, möjligen beroende på höga vederbörandes förskyllan. Jag har själf sett talande exempel derpå.

En gång var jag i tillfälle att se ett mobiliseringsförsök i ett annat land och fick derigenom en föreställning om, huru det var stäldt med armén der. Man trodde naturligtvis, att allt stod bra till, men det var långt ifrån fallet.

Jag har annoterat en del saker ifrån en mobilisering, som jag haft tillfälle att se. Jag kan sålunda meddela, att af de åldersklasser, som der inkallats, fick endast den första fullständig utstyrsel, medan andra och tredje klasserna deremot fingo taga hvad som fans tillgängligt; hvilket gjorde, att de kommo att se ganska besynnerliga ut. Då det icke alls fans några nya uniformer, tog man fram en massa gamla, och på sådant sätt kunde man få se trupperdelningar utstyrda med ända till tre olika slags uniformer.

Vidare lyckades man icke anskaffa ett tillräckligt antal hästar, och en ordentlig mathållning fick man icke till stånd förrän på andra dagen. Detta var nu det första försök, som skedde i detta land, men sedan har man anställt försöksmobiliseringar flere gånger, och på sådant sätt blifvit i tillfälle att afhjelpa de fel, som första gången upptäcktes, så nu står saken der på goda fötter. Det land, som jag härmed åsyftat, är Norge.

Utskottet har såsom ett af hufvudskälen för afslag framhållit, att bristen på arbetskrafter i så väl industriens som jordbrukets tjänst är mycket stor. Ja, häruti har nog utskottet rätt, men jag anser, att man har rättighet fordra, att så väl jordbrukarne som industriidkarne göra de uppoffringar för landet, som här af dem fordras. Jag är förvissad om, att alla, eller åtminstone nästan alla, hvar i sin stad, äro villiga att göra denna uppoffring — den blir nog icke så stor, mina herrar, som man tror.

*Angående
anslag till
försökmobilisering
m. m.
(Forts.)*

Herr talman, jag anhåller att få yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till reservationen.

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få taga fasta derpå, att den talare, som nyss yttrade sig till förmån för mobiliseringen, sjelf är en betydande industriidkare, och således just skulle drabbas af de olägenheter med en försökmobilisering, som här förut i dag i så hjerta färger framhållits.

Det kan nu icke falla mig, som icke är i ringaste mån fackman, in att på något sätt ge mig in på detaljer, utan jag vill med godt hjerta erkänna, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet synes mig hafva i dag gifvit fullgoda skäl för Kongl. Maj:ts proposition eller, hvad som materielt taget är nära på det samma, för reservationen.

Jag skall be att få begagna samma bild som den föregående talaren, eftersom densamma i mycket bestämt min uppfattning: om man har ett mycket dyrbart maskineri, på hvilket man nedlagt stora kostnader i alla afseenden, icke är man väl säker på att med fördel kunna använda det till praktiska värf, innan det blifvit försökt. Om man t. ex. har en ångspruta — och den bilden tror jag passar mycket bra, ty hvad är väl vårt krigsväsende annat än en apparat för att dämpa elden vid krigsutbrott — om man har en ångspruta, lär det väl vara för sent att pröfva den först när det brinner. Det kan ju tyckas vara en smaksak, om man vill göra det här ifrågasatta försöket nu eller senare, men, mina herrar, detta senare kan blifva ett "för sent", — det ligger uti tidens hela lynne, uti alla de förhållanden, som vi väl kunna tänka på, men icke här omtala. Nu är det märkvärdiga med denna fråga, att den, så vidt jag kan förstå, icke är någon partifråga. Man kan ju vara aldrig så mycket emot alla försvarsanslag, men ändock vara för den föreliggande kongl. propositionen, ty här gäller det något helt annat. Vi ha nemligen redan vår arméorganisation, vi ha redan beviljat anslag till den; nu är endast fråga om att utröna, huruvida densamma duger eller icke duger. Och genom att möjliggöra en dylik pröfning ger man icke något förtroendevotum åt vederbörande, ty ve den, som satt en arméorganisation i gång, om den vid afpröfning befinnes vara otillfredsställande. Här är således icke fråga om ett förtroendevotum åt en viss person. Öfver personer och förhållanden står landet, detta land, som är värdt att hållas dyrt och kärt, och som möjligen, såsom en föregående talare antydde, skulle vara ännu dyrbarare för många, om

Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

man gaf alla dess söner så mycket rättigheter, som tidsförhållandena och billigheten kräfva.

Mina herrar, det må tillåtas äfven en man i ledet att yttra något om sig sjelf. De få, som känna mitt föregående obemärkta lif, veta, att jag aldrig varit någon chauvinist eller krigstrumpet eller fosterlandstumslagare, och jag blir det heller aldrig. Men det får jag säga, att ju äldre jag blifvit, desto klarare har för mig framstått nödvändigheten af offervillig kärlek till fosterlandet. Det kan ju hända, att världen en gång utvecklas till den punkt, att alla folk sammansmälta till ett enda, och då fosterland sålunda är ett öfverflödigt begrepp, men, mina herrar, jag tror vi få vänta länge till dess. Den tidpunkten är nog icke närmare än det tusenåriga riket, och så länge vi icke kommit dit, är nog fosterlandet ett nödvändigt begrepp för människoslägtets uppfostran och utveckling. Det kan synas märkvärdigt, att jag säger detta till denna kammare, der ingen torde tvifla på det, men det har antydts, att utom denna sal många finnas, som icke hysa samma åsigt, som icke vilja höra talas om ett fosterland, utan anse detta såsom något öfverflödigt, hvilka säga som den dräng, hvarom jag här enskildt nyss hört talas, att fosterlandet, det är der, hvarest man kan få bra betaldt, och sen kan det göra detsamma, om man är här hemma eller annorstädes. Finnes det sådana, är det för deras skull jag säger, att fosterlandet icke är blott en tom fras, utan något verkligt, en skola, som vi måste genomgå för att kunna uppgå i den högre enhet, som kallas menskligheten. Är nu fosterlandet något dyrbart och något, som är värdt att hålla på, måste vi med väl pröfvade medel försöka att värja det.

Det är i det syftet, jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Pegelow: Herr talman! Det är i egenskap af jernvägsman, som jag vill yttra ett par ord i föreliggande fråga.

Det torde få anses som ett axiom, att jernvägarne och försvaret behöfva samarbeta med hvarandra, att en lycklig lösning utaf försvars- och strategiska problem till en stor del är beroende på, huru jernvägsväsendet i sådant fall fungerar. Prof på, huru ett dylikt samarbete ställer sig, har man ju haft vid de fältmanövrer, som tid efter annan företagas, och den samverkan, som måste ega rum mellan statsbanorna och de talrika enskilda banorna, kommer då till uttryck, men det sker dock under helt andra förhållanden, än om en verklig krigsfara föreligger — man har ju veckor och månader på sig att förbereda saken, hvilket icke är förhållandet, då det blir fråga om allvar. Jag sjelf har haft tillfälle att samarbeta med generalstabens kommunikationsafdelning, och därför har jag någon liten erfarenhet utaf, huru planläggningen af jernvägstransporterna för mobilisering och arméns uppmarsch sker. Och jag ber därför att få försäkra kammaren, att det föreligger så många problem om, huru jernvägsbefälet skall i rätt tid kunna ställa material och personal till förfogande vid transporterna och huruledes högsta ledningen af vårt statsbanenät i händelse af krig skall handhafvas. Alla dessa problem

behöfva praktiskt lösas, och som detta i fredstid endast genom försöksmobilisering kan åstadkommas, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

*Angående
förslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

Herr Kihlberg: Herr talman, mina herrar! Det lär väl ingen förneka, att föreliggande fråga är af genomgripande vigt och betydelse. Den var därför också föremål för ett allvarsamt skärskådande ifrån alla synpunkter uti det utskott, som haft den förberedande behandlingen af densamma, åtminstone sökte jag såsom ledamot af utskottet att egna densamma en grundlig pröfning.

Det måste erkännas, och jag förnekar det icke heller, att en försöksmobilisering är utaf stor betydelse för att derigenom lära känna, om vår arméorganisation fyller sitt ändamål eller icke. Men för att utföra detta försök, ställas onekligen stora kraf synnerligen på den landsdel, som skulle komma att träffas af mobiliseringen.

Dessa offer, som denna del af vårt land skulle komma att göra, äro så allvarsamma, så att man knappast kan tänka sig vidden af dem. Jag har ej heller hört någon, som vågat bestrida, att krafven äro stora och allvarliga. Man har visserligen försökt mildra intrycket häraf genom att säga, att de penningar, som nu äro i fråga att anslås till denna mobilisering, komma att stanna inom de bygder, som af mobiliseringen komme att beröras. Ja väl, dessa penningar lära väl icke komma att utgå i annat än ersättningar för de skador, som landtbefolkningen finge lida genom åverkan och dylikt, men de skador, som skulle drabba landtbruket och industrien, derigenom att sju årsklasser utaf ortens beväring, utgörande unga och kraftfulla män, dragas ifrån jordbruket och näringarne, dessa kunna aldrig bli ersatta med dessa 700,000 kronor, utan dem finge befolkningen kännas vid. Särskildt gäller detta jordbruket, som icke kan stanna med sin verksamhet såsom en del industrier, utan har viktiga arbeten att utföra hela året om, hvart och ett på sin tid.

Men, som sagdt, man måste göra offer för en för fosterlandet stor och viktig sak. Om jag också måste erkänna nödvändigheten af en försöksmobilisering, trodde jag dock, att detta försök icke skulle vara så trängande nödvändigt, att det måste försiggå under de allra närmaste åren. Jag trodde nemligen, att ett uppskof dermed snarare skulle vara till gagn än till skada, derigenom att hvad som ännu bruste uti organiserandet af vår armé skulle hinna fullbordas, och försöket sålunda lemna bättre resultat, än om det anställdes i förtid.

Nu har så väl ifrån statsrådsbänken som ifrån annat håll kraftigt framhållits nödvändigheten af, att försöket snart göres. Från statsrådsbänken påpekades också, att äfven om vår arméorganisation vore god till sin idé, kan den dock ega inre svagheter. Detta måste man ju erkänna, att det kan finnas inre svagheter. Men om man sätter tilltro till de militära personer, som verkställt vår nuvarande arméorganisation, till deras förmåga att kunna uppgöra sannolikhetsberäkningar, som blifva så tillförlitliga och tillfredsställande som möjligt, vågar man väl hoppas och tro, att dessa svagheter icke äro så stora, att det skulle vara förenadt med någon särdeles stor risk att

Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)

uppskjuta den nu ifrågavarande pröfningen ett eller annat år. Jag har trott, att dessa svagheter äro af mera underordnad beskaffenhet, som det skulle vara lätt att rätta, men man skulle nästan vara frestad att tro, att den krigsminister, som fortfarande har sin plats på statsrådsbänken och som föreslagit Riksdagen den nuvarande arméorganisationen, hvilken, när den af Riksdagen antogs, utaf honom försvarades såsom en mycket tillfredsställande lösning af vår arméfråga, under förklarande, att densamma skulle kunna gifva oss ett betryggande försvar, att denna krigsminister, säger jag, nu skulle vara mera tveksam om, huruvida denna arméorganisation verkligen lyckats, då han anser det vara så viktigt, att en pröfning genast nu anställes, för att man skall kunna få reda på, om bristerna i densamma äro stora. Skulle så vara förhållandet, måste man ju erkänna nödvändigheten af en snar pröfning, på det man må börja arbeta på en ny organisation af armén. Men jag har den tillförsigt till den nuvarande krigsministern äfvensom till den arméorganisation, som blifvit af honom föreslagen och af Riksdagen antagen, att jag tror, att, om i densamma finnas brister, dessa väl icke äro så stora och af så svår beskaffenhet, att icke vår armé skall kunna funktionera i dess nuvarande skick och utgöra ett kraftigt försvar för vårt land. Och äfven om den nu föreslagna försöksmobiliseringen är utaf stor vikt, för att en del svagheter, låt vara icke af så allvarsam natur, må derigenom påvisas och sedermera rättas, på det att vår armé må blifva försatt i ett så försvarsdugligt skick som möjligt, kan jag dock icke finna, att det är så nödvändigt, att försöksmobiliseringen skall ske *genast* nu.

När detta försök skall anställas, är det väl också utaf vikt, att vederbörande se till, att de bördor, som derigenom skulle påläggas landet, icke kräfva större uppoffringar, än som äro af behofvet påkallade. Och det är därför, som jag trott, att man skulle kunna något förmildra dessa ödesdigra verkningar af en försöksmobilisering, genom att icke anställa en dylik under närvarande tid, då landets arbetskrafter äro i så hög grad engagerade, att man knappast kunnat hafva någon föreställning derom under gamla tider, och då arbetarne, i synnerhet bland landtmännen, äro så anlitade, att man med oro ser kommande tider an och med oro tänker på, huru man under nuvarande förhållanden skall kunna få äfven det allra nödvändigaste arbetet i jordbruket utfördt. Under sådana förhållanden måste man väl inse, hvilken förödande verkan det skulle åstadkomma att nu draga så stor arbetsstyrka, som genom försöksmobiliseringen skulle ske, från jordbruket. Jag har därför trott, att just detta offer skulle kännas mycket mindre tryckande och förmildras, om man väntade ett eller annat år med försöksmobiliseringen. Mot detta har man nu invändt, att det i sådant afseende kanske icke blir bättre under de kommande åren, än det nu är. Ja, det är icke så lätt att ställa horoskop för framtiden, vare sig huru de politiska eller ekonomiska förhållandena då komma att gestalta sig. Men hvad beträffar de ekonomiska, torde likväl de å penningmarknaden nu rådande förhållanden antyda, att den mängd af svindlande företag och den feberaktiga verksamhet

på alla områden, som tager arbetskrafterna i anspråk, snart nog kommer att visa tillbakagång, och då till följd af de rådande höga räntesatserna snart nog allt rörligt kapital blir helt och hållet engageradt af de prof på företagsamhet, som nu göra sig gällande, komma verkningarna att visa sig derutinnan, att de arbetstillfällen, som nu finnas å alla håll, förminskas. Jag tror därför, att de försök, hvarom nu är fråga, kunna utan olägenhet anställas något eller några år senare, och jag tror också, att de uppoffringar, som landtbefolkningen genom dylika försök måste tillskyndas, i sådant fall icke skulle blifva så stora, som nu skulle blifva förhållandet.

Vidare har jag äfven ansett mig kunna förlita mig på de militära myndigheternas utsago, att det skulle vara önskligt, att försöksmobiliseringen ej skedde förr, än vår armés centrala förvaltning blifvit ordnad på ett bättre sätt, än den nu är. Jag har flera gånger hört, och jag tror, att det ligger sanning deruti, att dess nuvarande organisation är grundad på fredsförhållanden, och att den icke kan funktionera, när krig utbryter. Enligt hvad jag föreställer mig, är det väl dock viktigare, att vi hafva det väl ordnad i det afseendet, att den utrustning, som truppen behöfver, i beklädnad, ammunition och dylikt, finnes i tillräcklig mängd, att i rätt tid och å rätt plats användas. Detta anser jag vara mycket viktigt, och att det åtminstone är lika viktigt att få utrönt, huru denna del af vår armé funktionerar, som att få reda på, om vårt beväringsskapat lyder order och i rätt tid infinner sig å mobiliseringsplatsen.

Äfven i detta senare hänseendet tror jag icke heller, att man kan få något fullt tillfredsställande resultat, om man bifaller den af reservanterna till utskottsbetänkandet afgifna reservationen. I denna reservation har gjorts den ändring från hvad Kongl. Maj:t föreslagit, att de, som uraktlätit att infinna sig å mobiliseringsplatsen, skulle blifva underkastade böter enligt 41 § beväringsslagen, under det att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet uti den kongl. propositionen fäst synnerligen stor vikt vid, att de straffbestämmelser, som i nämnda § gifvas för uraktlätenhet att inställa sig, måtte i förevarande fall blifva skärpta och att dessa försunlige skulle blifva underkastade strafflagens för krigsmagten bestämmelser i sådant hänseende. Han uttalar nemligen i den kongl. propositionen "att han deremot ansåge sig på det bestämdaste böra framhålla nödvändigheten deraf, att för underlåtenhet att åtlyda inkallelseorder stadgades annat straff än den i § 41 af värnpligtsslagen bestämda bötespåföljden. En blott penningpligt för uteblifvande från tjänstgöringen vore — såsom de vanliga fredsofningarna nogsam ådagalade — en alltför otillräcklig garanti för de värnpligtiges inställelse, och då ett mycket viktigt ändamål med mobiliseringsförsöket vore att utröna, huru mangrant beväringssmännen vid en verklig mobilisering skulle inställa sig, komme föga lärdom i detta stycke, såväl som i många andra, att vinnas, i fall ej de uteblifvande drabbades af ansvar efter krigslag."

När nu statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet så hårdt håller på denna sak, när den kongl. propositionen i dess nuvarande skick icke blifvit formelt behandlad enligt grundlagen samt

*Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

när det förslag, som sedermera blifvit af reservanternas framställt, helt och hållet utesluter denna viktiga del af det kongl. förslaget, hvarvid herr statsrådet fäst så stor vikt, kan man ju också tänka sig, att det icke skulle blifva mycket af en dylik försöksmobilisering. När sålunda det kongl. förslaget icke föreligger i sådant skick, att det kan antagas, samt reservationen icke är så beskafad, att den deri föreslagna försöksmobiliseringen, som dock kräver så stora uppoffringar för vårt land, kan lemna tillförlitliga resultat, deraf man kan hemta den lärdom och den erfarenhet, man väntar, synes det mig verkligen, som om det funnes skäl att vara betänksam, innan man går med på att ålägga vårt land dessa uppoffringar, hvilka man har skälig anledning tro, att de icke skola leda till det stora mål, man i verkligheten äsyftat, samt att det vore bättre att dröja ett eller annat år för att få de af mig omnämnda bristerna undanröjda, då man skulle kunna ernå ett effektivt resultat af försöksmobiliseringen. Det är af sådan anledning, som jag inom utskottet icke kunnat biträda Kongl. Maj:ts förslag, och får jag nu anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Kihlberg förenade sig herrar *Wavrinsky, Eliasson, Persson* i Killebäckstorp, *Nilsson* i Sorröd, *Andersson* i Helgesta, *Eriksson* i Elgered, *Olsson* i Åsak och *Wallmark*.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Herr greve och talman, mina herrar! Ehuru väl frågan för närvarande icke torde hafva praktisk betydelse, då chefen för landtförsvarsdepartementet från statsrådsbänken förklarar, att han biträdde det af reservanternas framlagda förslaget, i hvilket blifvit ur lagen borttagen den hänvisning till strafflagen för krigsmagten, som förekommer i den kongl. propositionen, så anser jag mig likväl, då en föregående talare yttrat, att den kongl. propositionen ej undergått grundlagsenlig behandling i det afseendet, att högsta domstolens utlåtande icke infordrats öfver lagförslaget, böra härom yttra några ord.

Som herrarne erinra sig, innehåller strafflagen för krigsmagten uti 2 § litt. c. den bestämmelse, som reglerar tillämpningen af strafflagen för krigsmagten å värnpliktige, och denna lag säger, att värnpliktige, hvilka icke äro hänförliga till manskap och spel, som inneha fast anställning vid krigsmagten, skola lyda under krigslagen under den tid, som särskild författning bestämmer. Denna författning är, såsom vi alla veta, värnpligtslagen, och öfver värnpligtslagen infordrades icke högsta domstolens utlåtande.

Då nu för två år sedan blef fråga om försöksmobilisering, ordnades i lagförslaget frågan om värnpligtigs uteblifvande från försöksmobiliseringen så, att i lagen om vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap, sådan den då förelades Riksdagen, intogs en bestämmelse, att hvad i § 31 värnpligtslagen stadgades i fråga om åtlydnad af påbud, hvarigenom värnpliktig inkallades till tjenstgöring vid utbrott af eller fara för krig, skulle ega tillämpning med afseende på inkallelse till den då föreslagna vapenöfningen. D. v. s. i denna lag

föreslogs att utsträcka krigslagarnes tillämpning med afseende å värnpligtige i fråga om inkallelse af de värnpligtige till berörda vapenöfning. Då hördes emellertid icke högsta domstolen öfver detta tillägg till värnpligtslagen, och under ärendets behandling såväl i utskottet som i Riksdagen förekom icke något enda yttrande derom, att detta lagförslag icke skulle vara formelt riktigt behandladt, men deremot framställdes i Riksdagen den anmärkning emot förslaget, att den påföljd, som på detta sätt skulle stadgas för värnpliktig för uteblifvande, vore alltför sträng och icke i öfverensstämmelse med hvad behofvet kunde kräfva, då det icke var fråga om ett verkligt krig, utan allenast om en försöksmobilisering.

Med anledning deraf ansåg sig, då ärendet upptogs till förnyad behandling inom landtförsvarsdepartementet, chefen för detta departement vid utarbetandet af förslag till de ifrågavarande lagbestämmelserna kunna inskränka anspråken på stränghet i straffet för uteblifvande. I stället för att hänvisa till stadgandet i värnpligtslagen, som stadgar ansvar enligt strafflagen för krigsmagten i hela dess stränghet för uteblifvande, åtnöjde man sig med att hänvisa till ett sådant stadgande i strafflagen för krigsmagten, enligt hvilket endast disciplinstraff skulle följa på uteblifvande.

Det är ju en allmänt erkänd regel, att, om man inom ett lagstiftningsområde har befogenhet att förordna om tillämpningen af en lag i hela dess vidd, man också har befogenhet att föreskrifva en mera inskränkt tillämpning deraf på det sätt, att endast vissa delar af lagen skola komma till användning. Det synes mig därför alltför formalistiskt att påstå, att i detta fall Kongl. Maj:t och Riksdagen för att fatta beslut om den i den kongl. propositionen ifrågasatta lagbestämmelsen skulle vara konstitutionellt förpligtade att inhemta högsta domstolens utlåtande. Här är icke fråga om stiftande af någon ny krigslag, utan allenast att besluta ett tillägg till *värnpligtslagen* och dervid tillämpa bestämmelserna i 2 § af strafflagen för krigsmagten, i fråga om en viss särskild handling af värnpliktig i full öfverensstämmelse med hvad som skett genom värnpligtslagen. Under sådana förhållanden synes mig mot den kongl. propositionen icke med rätta kunna göras den anmärkning, att ärendet icke blifvit konstitutionellt riktigt handlagdt.

En annan sak är den synpunkt, som en talare på kalmarbänken framhöll. Han yttrade nemligen, att han ansåge det hafva varit *lämpligt*, att högsta domstolens utlåtande infordrats, på det att man af detta skulle hafva kunnat bilda sig ett omdöme, huruvida de ifrågasatta straffbestämmelserna till äfventyrs vore för stränga eller för milda. Mot en sådan synpunkt kan naturligtvis icke göras den erinring, som af mig blifvit framställd. Det är ju tydligt, att på samma sätt, som man beträffande andra lagförslag utan konstitutionellt nödtvång inhemtar högsta domstolens utlåtande, kunde man äfven nu hafva gjort det. Att man icke så gjorde, var uteslutande beroende derpå, att man antog, att, då straffbestämmelserna blifvit så väsentligt nedsatta mot hvad som var fallet i förslaget för två år sedan, något motstånd från

*Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

Riksdagens sida icke skulle möta mot tillämpningen af de ifrågasatta straffbestämmelserna. Jag vågar också påstå, att man, realiter sedt, kan instämman med en talare i Första Kammaren, som nyss yttrade, att den straffbestämmelse, som enligt det nu föreliggande förslaget skulle följa, nemligen böter jemte hemtning, kan betraktas ungefär lika svårt med åtta dagars sträng arrest.

Det är endast dessa erinringar, jag ansett mig böra göra.

Herr Sjö: Det kan icke förnekas, att det skulle vara af stor betydelse för vårt land, att här liksom i andra länder anställdes en försöksmobilisering, och hvad kostnaden för en sådan angår, tror jag, att densamma icke skall blifva större än det belopp, som Kongl. Maj:t föreslagit.

Jag kan emellertid icke förstå, att det är nödvändigt, att man just nu skall vidtaga de åtgärder, som föreslås genom denna försöksmobilisering. Kongl. Maj:ts förslag har emellertid af utskottet i dess afstyrkande utlåtande så fullständigt kritiserats, att jag icke skall tillåta mig att upprepa, hvad utskottet i detta afseende yttrat, helst jag antager, att vi litet hvar läst dem.

Om reservanternas förslag kan jag emellertid heller icke vara med. Hvad beträffar de ändringar, som reservanterna vidtagit i Kongl. Maj:ts förslag, kan jag icke se annat, än att dessa äro försämringar. Vål hafva reservanterna angifvit, att det icke skulle kräfvat det stränga ansvar, som af Kongl. Maj:t föreslagits för uteblifvande, utan att man skulle kunna stanna vid bötesstraff. Jag tror sannerligen icke, att detta är någon förbättring.

Under lugna tider och vanliga förhållanden kunde nog en sådan påföljd vara till fyllest, men i våra organisations-tider, då agitation af hvarjehanda slag bedrifves i så vidsträckt mån, kan man vara tveksam, huruvida icke sådana strider kunna uppstå, att en hämsko skulle läggas på utförandet af hvad Riksdagen beslutat.

En sådan agitation kan komma att rigta sig icke endast mot beslutandet af en försöksmobilisering, utan den kan rent af blifva af sådan beskaffenhet, att folket uppmanas att icke deltaga i mobiliseringen, derest för uteblifvande icke stadgas strängare straff än böter.

Jag kan emellertid icke förstå, hvarför det skall vara så angeläget att redan nu besluta i frågan. Det ifrågasättes ju ej, att lagen skall tillämpas förr än nästa år. Såväl Kongl. Maj:t som reservanterna vilja ju, att mobiliseringen skall verkställas nästa år, anslag är ju begärdt för samma år, och lagen skulle gälla först då. Jag kan därför icke — om nu mobiliseringen anses nödig och nyttig — se annat, än att man kan genom ett nytt förslag undanröjda och afhjälpa de brister, som här påpekats, och detta nya förslag skulle ju kunna framläggas i början af nästa riksdag, och herrarne kunna vara förvissade om, att, derest representationen anser mobiliseringen nästa år nödig, den också skall rätta förslaget behandling derefter.

Under sådana förhållanden kan jag icke nu anse de skäl, som anförts till förmån för förslaget, vara för mig bindande.

Jag vill också påpeka en annan omständighet, nemligen i fråga om hästansaffningen. I afseende härå har Kongl. Maj:t föreslagit, att det skulle uppdragas åt militärerna att anskaffa hästar och fordon, men att, om detta icke lyckades, man skulle genom Konungens befallningshafvande infordra anbud på utlegande af hästar och fordon. Jag hemställer till en hvar af eder, mina herrar, om det skulle låta sig göra att på detta sätt infordra anbud från landsbygden öfver hela riket. Jag tror, att en hvar väl måste inse, att ingen vill lemna ifrån sig hästar och fordon, med mindre än att man får medskicka en karl, som sköter dem, ty skall man lemna ut sådana till obekanta personer, kan man icke taga mindre ersättning än fulla värdet af hästar och fordon. Bäst hade, enligt mitt förmenande, varit, om man kunnat gå till våga på det sätt, att ojäfviga personer fått värdera och uttaga hästar och fordon alldeles på samma sätt som under krigstid eller vid en åtgärd som denna de värderats, såväl vid mottagandet som aflemmandet samt skilnaden i värde jemte ersättning för lega af häst och slit för fordon betalades af staten till hästegaren. Detta hindras nu emellertid af regeringsformens föreskrifter.

Blir emellertid en försöksmobilisering hvilande på så lösa grunder, befarar jag, att resultatet endast skall blifva ett fullständigt fiasko, hvilket gör, att jag anser, att förslaget för denna gång bör falla. Och jag ber att ännu en gång få upprepa, att det icke ligger någon fara i att förslaget faller nu, ty man kan komma fram med ett nytt förslag till kommande Riksdag, och mobiliseringen kan, om så anses nödigt, i allt fall genomföras under samma år, som lagen kommer att antagas och anslaget beviljas.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Löfhult: Herr talman, mina herrar! Äfven jag har samma åsigt som den föregående talaren på grund af de skäl, som han anförde och hvad som anföres i utskottets betänkande. Jag skall emellertid be att till dessa skäl få lägga ett, som ännu ej blifvit vidrördt. Såsom bekant, hafva vi i år till anskaffande af nya gevärs beviljat flera millioner kronor, och meningen är ju, att trupperna skola auvända dessa nya gevärs. Förr, än vi fått dessa nya gevärs färdiga, så att de kunna brukas vid en försöksmobilisering, synes det mig därför för tidigt att anordna en sådan.

På grund af dessa utaf mig nu antydda skäl ber jag att få yrka bifall till hvad utskottet föreslagit och afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Gussing: Herr talman! Då bland militära fackmän och auktoriteter det icke lärer råda mer än en mening om försöksmobiliseringens nödvändighet och det äfven för en icke-fackman är klart och tydligt, att ett maskineri, sådant som en arméorganisation, måste pröfvas, för att man skall kunna se, huru det fungerar och om det har brister, som böra afhjelpas; då vidare ett bifall till utskottets hemställan skulle för en obestämd tid undanskjuta denna fråga och

*Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
försäknings-
liserings
m. m.
(Forts.)

då man lätt kan tänka, att i en sådan fråga föreligger *periculum in mora*, och då slutligen de af reservanterna föreslagna ändringarne i den kongl. propositionen synas mig hafva skäl för sig och äfven blifvit af chefen för landtförsvarsdepartementet accepterade, skall jag för min del hemställa, att Riksdagen måtte, med afslag å utskottets hemställan, bifalla reservanternas förslag.

Herr Hedin: Herr talman! Om den militära sidan af den förevarande frågan skall jag ingenting annat yttra, än att jag begagnar tillfället att här nämna, att insigtsfulla militärer, enligt hvad mig är bekant, bekant icke ryktesvis, utan fullt tillförlitligt, till fullo dela den mening, som uttalats af den ärade ledamoten i sammansatta stats- och lagutskottet, att rätta tidpunkten för en försäkningsmobilisering icke inträffar nästa år, utan vid en något senare tidpunkt.

Jag skall icke heller inlåta mig på synnerligen mycket af det, som har blifvit sagdt under denna långa debatt, ehuru det visserligen kunde vara anledning att framhålla ett och annat, som förefallit mig synnerligen anmärkningsvärdt, såsom t. ex. att chefen för landtförsvarsdepartementet har talat på en för mig och jag förmodar för kammarens samtliga ledamöter hittills obekant institutions vägnar, hvilken han benämnde "krisstyrelsen". Jag känner icke till någon sådan institution i Sverige. Det kunde också vara anledning att relevera, att chefen för nämnda departement har afgifvit en förklaring eller ett löfte utan att tillika angifva, att Kongl. Maj:t redan har fattat beslut i den fråga, som förklaringen eller löftet gälde; förmodande jag, att han icke tillmåter sig magt att uti en sådan sak afgifva någon förklaring, Kongl. Maj:t oåtspord; och har Kongl. Maj:t ännu icke fattat beslut i ämnet, så är hans förklaring här värdelös.

Derest herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet trodde sig genom det anförande, vi nyss hört, hafva ådagalagt, att Kongl. Maj:t grundlagsenligt förfarit i denna sak och att den anmärkning, som blifvit framställd emot förfaringssättet, att nemligen högsta domstolens yttrande icke blifvit inhemtadt, vore ogrundad, så förmodar jag, att han skall komma att ändra mening, när han får läsa sitt eget anförande återgifvet i tryck. Det lagförslag, som här föreligger, utgör icke ett tillägg till, en ändring i den allmänna värnpligtslagen, det innehåller föreskrifter om en alldeles ny skyldighet för en kategori af svenska medborgare, för hvilken skyldighets utgörande man här vill stadga en hittills okänd tillämpning utaf strafflagen för krigsmagten, okänd, därför att skyldigheten är ny, en skyldighet, som faller utanför den allmänna värnpligtslagen.

Den förmodan, jag nyss uttalade, jag nyss uttalade, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet skall ändra mening om sitt eget anförandes betydelse, när han får läsa det i tryck, har sin grund icke blott i min uppfattning af hvad han sade, utan äfven i den tydliga tvekan, som han sjelf röjde angående beskaffenheten af de argument, han anförde. Vi torde således snart komma att blifva ense derom, att den kongl. propositionen icke framkommit till Riksdagen med iaktta-

gande af den ovilkorliga och oinskränkta föreskriften i 87 paragrafen regeringsformen.

Om sålunda härvid en grundlagsöfverträdelse egt rum — och den må nu betraktas såsom positiv och afsigtlig eller såsom beroende på tanklöshet och försummelse, så faller den i hvilketdera fallet som helst under de otvetydiga orden i första raderna af 106 paragrafen regeringsformen — om, säger jag, en grundlagsöfverträdelse blifvit begången, så är dermed också gifvet, att kammaren icke kan bifalla denna proposition. Jag skulle för min del hålla före, att man hade varit fullkomligt berättigad att, när denna proposition föredrogs i kammaren, lägga den till handlingarne, icke förutna den remiss till utskott och sakbehandling. Vi afvisa mången gång enskildes motioner, därför att de icke hafva blifvit väckta inom den i grundlagen föreskrifna tiden eller därför att det formfelet blifvit begånget, att en motionär har i sin framställning hopblandat olika ämnen. Det finnes icke något i grundlagen stadgadt privilegium för Kongl. Maj:ts propositioner att, oberoende deraf, om de blifvit Riksdagen förelagda i grundlagsenlig form eller icke, undgå sådan behandling, som sålunda kan komma förslag från en fattig stackare till motionär till del; 58 paragrafen riksdagsordningen jemnställer i detta hänseende nedläggande af en kongl. proposition och nedläggande af en enskild motion.

Här ställes nu till kammaren den frågan, huruvida kammaren skulle vilja genom ett bifall till denna kongl. proposition icke blott för denna gang urskulda det begångna felet, utan också i och med detsamma, låt vara indirekt, för framtiden auktorisera ett förfarande från regeringens sida, hvarigenom man faktiskt tillintetgör en föreskrift i 87 paragrafen regeringsformen, i hvilken föreskrift grundlagsstiftarne hafva inlagt en garanti för sakkunnig, noggrann och klok behandling af lagstiftningsärenden, en garanti, om hvars utomordentligt stora vikt och betydelse man har haft erfarenhetsbevis i mycket stort antal under de gångna nittio åren. Vill kammaren verkligen gifva till känna, att det är för kammaren likgiltigt, huruvida den i 87 paragrafen regeringsformen innehållna garantien hädanefter må kunna utan någon verklig påföljd utaf regeringen undanskjutas, såväl när Kongl. Maj:t sjelf för Riksdagen framlägger ett lagförslag som när Kongl. Maj:t går att pröfva utaf Riksdagen antagna och till Kongl. Maj:ts sanktion hänskjutna lagförslag — det är den första fråga, som kammaren skall besvara, när kammaren går att votera öfver det kongl. förslaget.

Visserligen har en talare här midt öfver sagt, att, om vi antaga reservanternas förslag, den invändning undanrödjes, om hvilken jag här talat. Nej, det är ett misstag! Det fel, som har begåtts från Kongl. Maj:ts sida vid framläggandet af propositionen, det felet står kvar och det kommer aldrig att undanrödjas ur denna proposition. Det kan undanrödjas, när en proposition om försöksmobilisering framlägges en annan gång, men vid detta förslag häftar det outplånligt och kan derifrån icke afskiljas. Propositionens beskaffenhet och beskaffenheten af det fel, som begicks, när den framlades i detta skick, förändras ej derigenom, att det fallit några reservanter in att tilltro

*Angående
anslag till
försöksmobili-
sering
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
försökambibi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

sig att kunna utan föranledande af någon i ämnet väckt motion omarbete det kongl. förslaget.

Man kan till äfventyrs hysa olika meningar derom, buruvida det skulle hafva legat inom det sammansatta utskottets befogenhet att företaga en sådan ändring. Lagutskottets befogenhet utstakas olika uti regeringsformen och uti riksdagsordningen. Emellertid är det ju ett faktum, att den tolkning af grundlagen, som sedan lång tid är den allmänt gällande, har stannat vid att begränsa lagutskottets befogenhet på det sätt, som angifves i paragrafen i riksdagsordningen, och icke utsträcka den så, som regeringsformens bestämmelser synas åtminstone mig kunna gifva god anledning till. Då det finnes en bestämd skiljaktighet mellan tvenne stadganden i grundlagen om samma sak, så torde det väl få anses vara riktigt, att en praxis skiljer mellan de två meningarne. Praxis har nu gått derhän, att det är riksdagsordningens inskränkta befogenhet, som allmänt ansetts böra tillkomma lagutskottet, och äfven om någon skulle hålla före, att den andra tolkningen, i enlighet med regeringsformens ord, vore lämplig och nyttig, torde alla kunna förena sig derom, att det är bättre, att praxis får blifva stadig och konsekvent, än att man ena gången tillerkänner lagutskottet en större och andra gången en ringare befogenhet.

Erkänner man nu, att lagutskottet blott har den mera begränsade befogenheten, synes det åtminstone mig vara i hög grad tvifvelaktigt, om utskottet skulle hafva kunnat företaga och till kamrarna hemställa om bifall till en så betydande förändring utaf Kongl. Maj:ts proposition som den uti reservanternas förslag innehållna.

Men hvad som för mig alldeles icke är tvifvelaktigt, det är, att reservanterna alls icke hafva någon befogenhet att framkomma med ett sådant förslag, eller att, om utskottet icke velat hindra dem att låta trycka det såsom bilaga till utskottets utlåtande, deraf icke följer, att de ha något anspråk på att få en sådan framställning underkastad votering och dom här i kammaren.

Det är en annan sida af saken, som jag nödgas beröra, och om hvilken jag skulle vilja, om jag kunde, yttra mig något utförligare, men det får bli kort. Sammanlagdt med det redan påpekade felet gör det kuriosum, som jag nu skall yttra mig om, att jag tryggt kan säga, att under de trettio år, jag haft äran deltaga i kammarens förhandlingar, ett sådant missfoster till proposition aldrig legat under mina ögon.

En ärad talare för det kongl. förslaget eller kanske det var för reservanternas förslag — jag hörde icke så noga — har sagt, att han hört den invändningen, att man fruktade missbruk utaf Kongl. Maj:ts pröfningsrätt i fråga om frikallande iirån denna extra värnpligtsskyldighet. Jag tror, att den ärade talaren har fullständigt misstagit sig om innehållet utaf den anmärkning, han syftade på. Jag skall icke inlåta mig på frågan om möjliga missbruk af Kongl. Maj:ts pröfningsrätt, emedan jag har att i främsta rummet konstatera, att denna lag icke tillerkänner Kongl. Maj:ts någon sådan pröfningsrätt, hvilket jag för min del betraktar såsom en brist i lagen. Det

finnes icke ett ord i lagen, som tillerkänner Kongl. Maj:t någon rättighet att förklara, äfven under de mest behjertansvärda omständigheter, att den eller den, som faller under den kategori, som omnämnes i de första orden af lagen, skulle få frikallas. Deremot får man läsa — och något slikt har jag icke hört talas om förut mer än 1897, då denna lag i ungefär samma skick som nu framlades för Riksdagen — uti den *motivering*, som meddelats af chefen för landtförsvarsdepartementet, att Kongl. Maj:t tänker taga sig denna rättighet och utöfva den, fast lagen icke innehåller ett enda ord om en sådan befogenhet. Häremot har ingen bland Konungens rådgifvare — nio voro tillstädes — haft någonting att anmärka.

Om vi gå till den allmänna värnpligtslagen af år 1885 med ändringar utaf år 1892, finna vi, att der är föreskrifvet uti sjelfva lagen, i hvilka fall befrielse ifrån värnpligt kan medgifvas. Det är vidare föreskrifvet, i hvilka fall befrielse ifrån öfningarne i fredstid kan medgifvas, der föreskrifves också, i hvilka fall uppskof med värnpligtens fullgörande kan beviljas. Allt detta finnes föreskrifvet i lagen: de fall, då det kan ske, de vilkor och förutsättningar, under hvilka det kan ske, för hvilka personer det kan beviljas — är der stadgadt. Och det är derjemte stadgadt, huru sådana fall skola pröfvas och afgöras. Lagstiftaren har icke åt vanlig administrativ pröfning velat anförtro dessa onekligen mycket ömtåliga saker. Den har öfverlemnadt detta åt inskrifningsnämnderna, hvilkas beslut, som bekant, kunna öfverklagas hos inskrifningsrevisionerna. Här är lagkunskapen representerad, och här sitta valda fullmäktige ifrån lands-ting eller stadsfullmäktige. Endast i ett enda fall har den allmänna värnpligtslagen auktoriserat Kongl. Maj:t, att från värnpligtens fullgörande frikalla värnpligtige personer, och lagen har sagt skälen därför, när det kan ske, för hvilken det kan ske. Den säger i 8 §, att under krig kan Kongl. Maj:t frikalla från värnpligten, och detta, om rikets tjenst eller det allmännas behof det fordrar. Jag tror icke, att bestämmelsen, sådan den är affattad, är tillfredsställande, men här är att märka, att först och främst en tydlig bestämmelse *finnes*. Kongl. Maj:t får detta uppdrag genom 8 § — och det är vidare åtminstone i allmänna ordalag angifvet, i hvilka fall Kongl. Maj:t eger att meddela befrielse — då rikets tjenst fordrar det, då det allmännas behof fordrar det. Det är angifvet så, att det blott beror på en lojal tillämpning, om denna § icke skall anses vara något ofullständig. Kongl. Maj:t är auktoriserad af lagen, och skälen, på grund af hvilka befrielse skall af honom meddelas, finnas angifna. Här i den nu föreliggande lagen finnes ingen auktorisation för Kongl. Maj:t, icke heller för någon annan myndighet, att meddela någon befrielse, och det finnes icke angifvet ett enda ord om någon anledning till en sådan befrielse, icke heller finnes angifven någon annan myndighet än Kongl. Maj:t, som skulle kunna pröfva ansökningar häröf. Således enligt lagens bokstafliga lydelse finnes det icke någon möjlighet, om denna lag varder antagen, att befria någon enda, som enligt lagens uttryckliga bestämmelser är skyldig att undergå denna

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts)*

Angående
anslag till
försöksmöbi-
lisering
m. m.
(Forts.)

extra öfning, från deltagandet deri, äfven om skäl dertill kunna finnas utaf den mest behjertansvärda beskaffenhet.

Men så kommer man till motiveringen, och der förklarar herr chefen för landtförsvarsdepartementet, att de orden, det lagen skall tillämpas enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t meddelar, skola innebära rättighet för Kongl. Maj:t att frikalla just ifrån det, som är hufvudsaken i lagen. Ännu aldrig, herr talman, ha dessa ord: "enligt de närmare bestämmelser Kongl. Maj:t meddelar," vare sig i allmänna språkbruket eller i lagstilen haft en så vanvettig betydelse, som herr chefen för landtförsvarsdepartementet här tillerkänt dem — aldrig. Det gifves många lagar i vårt land, som stadga, att lagen skall tillämpas enligt de närmare bestämmelser, som Kongl. Maj:t meddelar. En sådan bestämmelse finnes uti, jag tror det är 50 § af 1885 års värnpligtslag, och den bestämmelsen finnes der just för att betrygga verkställigheten utaf det, som lagen afhandlar och som är lagens hufvudsak. Men den finnes icke der för att bemyndiga någon att upphäfva eller göra undantag ifrån det, som är i lagen foreskrifvet såsom dess hufvudsak och syfte. Det heter i lindringslagen af år 1892, att de närmare bestämmelser, som äro erforderliga för tillämpningen af den lagen, utfärdas af Konungen, och det heter uti grundskatteafskrifningslagen, att de erforderliga närmare bestämmelserna för tillämpningen af densamma utfärdas af Konungen. Hvarför har man icke intagit de närmare bestämmelserna uti sjelfva lagen? Det kan finnas två skäl dertill, dels att dessa närmare detaljerade, reglementariska bestämmelser äro af rent administrativ natur, och därför icke böra ingå i lagen utaf det skäl, bland annat, att om det visar sig, att de skulle behöfva undergå förändringar, detta må kunna ske lättare och ledigare än genom proceduren af en riksdagsbehandling, dels också därför, att det anses onödigt att med en stor mängd af detaljer nedtynga den lag, som innehåller det hufvudsakliga och väsentliga, under det dessa reglementariska bestämmelser rent af skulle undanskymma hvad som är kärnan uti en lagstiftning. Men hvilken meningen än må hafva varit, innehåller en sådan bestämmelse intet annat syfte än att garantera så mycket fullständigare, korrektare och säkrare verkställighet utaf det, som uti den allmänna lagen innehålles. Deremot har man icke förr än uti en lag af ungefär samma innehåll som den här framlagda, hvilken framlades 1897, kunnat komma på den tanken, att de af mig nyss anförda bestämmelserna uti lindrings- och grundskatteafskrifningslagarne skulle kunna bemyndiga Kongl. Maj:t att uti större eller mindre utsträckning upphäfva dessa lagars innehåll, att t. ex. förklara, att grundskatteafskrifningen icke skall tillämpas uti den eller den provinsen, att lindringen icke skall komma de och de rust- och rotehållare till godo. Och märk väl, att det icke uppkommer någon skilnad deraf, att uti dessa två lagar det handlar om fördelar för de grundskatteskyldige och rust- och rotehållare, medan det här handlar om nya pligter och nya bördor för de värnpliktige, ty bestämmelserna äro lika lydande och ge Kongl. Maj:t i ena fallet som i det andra alldeles enahanda magt.

Nu har man emellertid kommit derhän i lagstiftningselände här i landet, att det är en fras uti det föredragande statsrådets motivering, som tillerkänner en helt ny betydelse åt orden "tillämpas enligt de närmare bestämmelser, som Kongl. Maj:t meddelar", tillerkänner åt Kongl. Maj:t genom denna uti motiveringen gifna vrångtydning af några mycket enkla ord en magt att dispensera från lagen, hvarom lagen sjelt ingenting innehåller. Det är nu den andra frågan, som kammaren skall afgöra, huruvida kammaren vill så väl uti detta fall som derigenom, med konsekvensens magt, ehuru indirekt, för framtiden bemyndiga Kongl. Maj:t att åtminstone uti hvarje lag, der de orden förekomma: "de för tillämpningen af denna lag erforderliga bestämmelser utfärdas af Kongl. Maj:t", upphäfva det väsentliga innehållet af bestående lagar eller från deras bestämmelser dispensera när, huru och i hvilken omfattning som helst. Detta är den andra frågan, som kammaren skall besvara.

Jag har icke velat vädja till annat än kammarens aktning för grundlag och lag. En talare här midt öfver uttalade den förvisningen, att man aldrig förgäfvades skulle vädja till känslorna här, och den kommande voteringen skall afgöra, om han vädjat åt det rätta hållet — jag skall då ej afundas honom det — eller om jag med framgång rigtat mitt vad åt det håll, som jag anser vara det rätta, och till hvilket man icke plägar vädja förgäfvades i denna kammare.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Boström: Herr grefve och talman, mina herrar! Om jag nu anhåller att några ögonblick få taga kammarens tid i anspråk, så är det icke därför, att jag har någonting nytt att säga till det, som redan blifvit sagdt. Men sakens vikt är sådan, att det varit regeringen och mig angeläget att få gifva ett uttryck deråt.

Jag vill då först vidröra ett par anmärkningar, som här blifvit framställda, och vill då först säga, att den första anmärkningen, som har gjorts med en viss skärpa, har varit den, att bestämmelserna i 87 § regeringsformen icke skulle vara iakttagna. Sådant som förslaget blifvit formuleradt i reservanternas förslag, är emellertid denna betänklighet undanröjd, och att reservanternas i sitt förslag icke öfverskridit sin befogenhet, derom tror jag, att man trots hvad som här uttalats kan vara ense. Och det är nog för alla bekant, att, när det gäller tillämpning af lagbud, olika meningar ofta göra sig gällande, och herrarne känna alla mycket väl, att man till och med i högsta domstolen, vid pröfning af rättsfall, får se olika meningar uttalade, utan att man därför har rätt att underkänna någon af de olika meningar, som der uttalats.

Hvad beträffar det yttrande, som fälles af en ledamot på upplandslänsbänken, hvilken motsatte sig förslaget därför att, då härordningsförslaget år 1892 framlades, det vitsordades af krigsministern såsom varande ett menskligt sedt betryggande förslag, hvarför det nu skulle vara onödigt att vidtaga den föreslagna åtgärden, så vill jag säga honom — och det är sagdt många gånger förut — att man icke kan

*Angående
anslag till
försöksmobi-
liserings
m. m.
(Forts).*

Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

bedöma något, som man konstruerat upp, förr än man får se det tilllämpadt i verkligheten. Och de resultat, som man ville se af en försöksmobilisering, dem har man icke varit i tillfälle att se af de öfningar, som hittills varit anordnade. Detta skäl har också, så vidt jag kunnat höra, endast från det hållet blifvit framhållet.

Det hufvudsakligaste skälet mot förslaget torde, efter hvad jag föreställer mig, vara, att det är olägligt att lägga en så stor börda på den landsdel, der mobiliseringen kommer att ega rum, och det är ju obestriddigt, att denna börda kan komma att kännas tung. Men jag tror, att det icke är rätt att döma bördan endast efter henne sjelf, utan man bör äfven jemföra henne med de fördelar, som genom dess påläggande kunna vinnas. Och då ingen kunnat bestrida en försöksmobiliserings behöflighet och nödvändighet, så frågar jag: är det verkligen en så stor olycka, en så oerhörd börda, om på en landsdel skulle läggas denna inkallelse — vi hafva hört, hvilka siffror det har gällt — när dermed skulle vinnas visshet om, huru försvaret i hela landet är stäldt, hvad som är att göra, och hvad som möjligen behöfver ändras? Denna fråga är för öfrigt långt ifrån ny; det uttalades redan år 1896 af krigsministern, att försöksmobiliseringen vore en nödvändig del af härordningens utveckling. Och då det nu blifvit sagdt af honom — och jag vill ytterligare upprepa det — att det är meningen att förlägga försöksmobiliseringen på en sådan tid, då den gör minst skada för landtbruket och industrien, och då, så vidt jag förstått krigsministern rätt, det icke är meningen, att för så vidt försöksmobiliseringen skulle inträffa före regementsmötena, sedermera inkalla dessa under året, så torde herrarne finna, att så många eftergifter äro gjorda, som öfver hufvud kunna göras, för att ej äfventyra att få se, huru de bestämmelser af allehanda slag fungera, som man vill pröfva. Härmed är nu i sak sagdt nästan allt hvad jag kan hafva att säga.

Jag vill endast tillägga, att under de år, som jag beklädt det embete, som jag än innehar, har jag alltid haft den tillfredsställelsen att af denna kammare mötas med vänlighet och förtroende, och mer än annat har detta lättat min börda. Jag ber eder, mine herrar, icke tycka, att jag drager för stor vaxel på detta edert förtroende, när jag säger, att efter mitt omdöme den föreliggande saken är af synnerligen stor vikt, och att jag ber eder tänka derpå, när I gån till voteringsurnan. Saken gäller landet och endast landet.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få gifva tillkänna min ställning i denna fråga, emedan jag af många skäl vill, att den skall vara klar.

Herr Hedin sade nyss, att så länge han varit riksdagsman, hade för hans ögon aldrig förelegat ett sådant missfoster till kongl. proposition som den nu ifrågavarande. Men den, som varit med några år i riksdagen, har icke hört detta yttrande från herr Hedin för första gången just nu; dylika yttranden har han fält vid många tillfällen förut.

Man må säga hvad man vill om vår armés nuvarande organisation, så är det i alla fall den armé, som vi ha; det är den armé, som

vi skola lita på, ifall en olycka skulle inträffa; det är den armé, som skall försvara hem och härd för landets inbyggare, om en krigsolycka skulle drabba vårt folk. Ingen kan mer lifligt än jag önska, att aldrig något sådant måtte ske eller att, om det en gång skall ske, det måtte dröja så länge som möjligt. Men å andra sidan måste jag säga, att jag icke törs lita på, att det skall dröja länge. Jag hoppas och önskar också, att mitt hus icke skall brinna, men jag törs icke låta bli att assurera det, ty det kan ju hända, att det brinner, innan jag hinner hem till den stad, derifrån jag är. Likaså hoppas jag, att Sverige skall få åtnjuta fred ännu under lika många år, som det hittills haft den, men jag törs icke lita på något sådant och törs därför icke taga på mitt ansvar att vara med om att motsätta mig några åtgärder, som jag anser kunna tjena till att assurera vårt fäderneslands frihet och bestånd: ty af alla timliga saker, som vi ega, finnes ingenting, som är af större värde än detta.

Den armé, som vi för närvarande hafva, är, såsom herrarne allesammans veta, en på mycket kompliceradt sätt sammansatt armé. Den består af stam och beväring. Den förra utgöres af tvenne delar, indelt stam och legd stam; den legda består ytterligare af två särskilda delar, nemligen dels af sådant manskap, som tjent ut och derefter står i reserv, dels af sådant, som fortfarande tjenar. Så kommer härtill beväringen, som också kan sägas bestå af tvenne olika delar: sådana som äro nyss inöfvade, när mobiliseringstillfälle inträffar, och sådana som icke haft öfning på några år. Det är då icke underligt, att man frågar sig: "hvartill duger en på detta sätt sammansatt armé, om det gäller på? Skola vi probra den eller skola vi låta bli?" Man har gjort upp beräkningar, och beräkningar äro ju alltid nödvändiga. Men här i denna kammare har man ofta fått höra den satsen: "teorier kunna nog vara bra; i praktiken är det dock icke så säkert, att de hålla streck." Om nu detta icke kan med fog tillämpas vid alla tillfällen, då det säges, så kan det dock med säkerhet tillämpas vid detta tillfälle. Jag tänker mig det fall, att svenska staten beställt en pansarbåt, och denna är färdig att levereras från verkstaden. Skall då regeringen taga emot den och godkänna den utan att med båten företaga någon profresa? Ingeniörerna vid verkstaden kunna ju visa fram sina beräkningar och säga: "dessa beräkningar äro korrekta, ingen människa i världen kan hafva något att invända mot dem, och därför bör ni lita på dem." Hvad skulle man säga om en regering, som litade på dessa beräkningar och på grund deraf underlåte att profsegla båten, innan den mottoge och godkände densamma? Och dock äro beräkningarna i ett sådant fall vida mer pålitliga, än de beräkningar, som kunna uppgöras för en mobilisering. Härtill kommer ju, att det storartade maskineri, som en arméorganisation företer, är något vida mer kompliceradt och vida mer dyrbart än en pansarbåt.

Hvad beträffar den konstitutionella sidan af saken, så har herr Hedin gjort mycket af densamma. Jag skall icke tillåta mig att jemföra mig med honom i insigt i grundlagarna, och allra minst i hans säkerhet att bestämma, hvad som är grundlag eller icke grundlag. Men jag har här i denna kammare erfarit, att det ofta varit olika

*Angående
anslag till
försöksmobi-
lisering
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
försökemobi-
lisering
m. m.
(Forts.)

tankar om särskilda grundlagsbestämmelsers egentliga innebörd och att kammaren vid olika tillfällen fattat beslut på grund af olika tolkningar af en och samma grundlagsparagraf. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke precis tillmäta herr Hedins åsigt absolut giltighet. Om jag skall fästa mig vid auktoritetens åsigt, så ser jag, att auktoritet står emot auktoritet. Hvad beträffar min egen förmåga att bilda mig ett omdöme härvidlag, så tror jag, att, då reservanterna just på sätt, som skett, vidtagit en förändring i den omtvistade punkten af den kongl. propositionen, det ej gerna kan möta några konstitutionella svårigheter att biträda deras yrkande.

Herr Hedin sade, att man egentligen aldrig skulle hafva remitterat denna proposition till något utskott, den borde aldrig hafva blifvit föremål för behandling. Ja, vore den verkligen inkonstitutionel, så hade en dylik behandling ej bort ega rum. Men att Riksdagen likasom år 1897 äfven nu remitterat densamma till utskott, att detta behandlat densamma och att Riksdagen år 1897 beslutit i densamma, tyckes väl gifva tillkänna, att Riksdagen för sin del icke funnit den inkonstitutionell.

Herr talman! Med anledning af hvad jag nu sagt, och då jag tror, att saken är af ofantligt stor vikt, i synnerhet i en tid sådan som denna, då det jäser i hela Europa, och då man aldrig kan vara säker på, hvad som skall komma att ske i morgon, så skall jag be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Sedan härefter öfverläggningen förklarats afslutad, framstälde herr talmannen propositioner å de derunder i afseende å *punkten 1* gjorda yrkanden, nemligen 1:o bifall till utskottets hemställan, och 2:o afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till den rörande denna punkt afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation; och fann herr talmannen sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som, med afslag å hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 3, bifaller den med afseende å denna punkt afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Voteringen utföll med 97 ja, men 121 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Sedan herr talmannen härefter till särskilda propositioner upptagit de i afseende å *punkterna 2 och 3* gjorda yrkanden, biföll kammaren jemväl hvad utskottet rörande berörda punkter hemställt.

§ 6.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets memorial n:o 23, i anledning af återremiss af bevillningsutskottets betänkande n:o 19, angående ändring af 14 § bevillningsförordningen.

Andra Kammaren hade, enligt hvad kammarens protokoll för den 22 nästlidne mars, § 8, utvisar, till utskottet återremitterat berörda betänkande.

I förevarande memorial hemstälde nu utskottet, att, då Första Kammaren, som afslagit utskottets i nämnda betänkande gjorda hemställan, sålunda i ämnet fattat definitivt beslut, Andra Kammaren jemväl måtte i ämnet fatta beslut.

Vid memorialet hade herrar *Fredholm, Lundström, Jansson* i Krakerud, *Olsson* i Sörnäs och *Göransson* begärt få antecknad följande, af dem uttalade särskilda mening:

“Mot det slut, hvari utskottet stannat med anledning af den från Andra Kammaren återremitterade frågan, hafva vi icke något att erinra.

För egen del tillåta vi oss dock att till Andra Kammaren hemställa, att kammaren vid fattandet af sitt beslut måtte antaga följande förändrade lydelse af 14 § 2:o) bevillningsförordningen:

“2:o) hvarje år:

a) af styrelse öfver brandförsäkringsinrättning eller dess agenter eller vederbörande brandstodskomit :

uppgift rörande försäkringsvärdet å de i 5 § b) omförmälda hus och byggnader; börande denna uppgift, hvilken skall meddelas särskildt för hvarje fastighet, afse samtliga hit hörande byggnader, hvilka blifvit mot brandskada försäkrade under den tid af samma år och det näst föregående, för hvilken enahanda uppgift icke förut meddelats;

b) af styrelse för lifförsäkrings- eller ränteanstalt eller af agent för utländsk sådan anstalt:

uppgift angående till en hvar person under det nästföregående året utbetald lifränta;

c) af statsdepartementet jemte hvarje embetsmyndighet eller embetsverk, vare sig statens, stads eller menighets, äfvensom af styrelse för allmän inrättning eller stiftelse, der embets- eller tjänsteman, vaktbetjent eller annan eger utbekomma aflöning eller pension:

uppgift angående hvar och en person för det löpande året tillkommande fast l n eller pension, äfvensom under nästföregående år uppburna särskilda belopp af tjänstgöringspenningar, dagaf ning, traktamente, arfvode, uppmuntrings-, mil- eller felräkningspenningar,

portions-, inquarterings- eller beklädnadsersättning, provision eller gratifikation och andra löneförmåner, hvarjemte, då med tjenstebefattning följer fri kost, boställe, bostad eller löningsjord eller inkomst af sportler, expeditionslösen, bötes- eller beslagsandelar eller andra obestämda eller extra inkomster, sådant bör i uppgiften särskildt antecknas;

d) af förmyndarekammare eller gode män för tillsyn å förmynderskap:

uppgift angående sammanlagda beloppet af hvarje omyndigs inkomst af kapital för nästföregående år, för så vidt den uppgått till minst 500 kronor:

e) af agent för utländskt försäkringsbolag:

uppgift angående antalet försäkringar och premiebeloppet för nästföregående år inom agenturens område, äfvensom beloppet af utbetalda återförsäkringspremier;

f) af styrelse för verk eller bolag, som är med Kongl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad eller står under offentlig kontroll:

enahanda uppgift, hvarom i c) stadgas, angående lön- och arvodestagares samt öfriga arbetares löneförmåner.

I uppgift, hvarom i 2:o b), c) och f) stadgas, må icke något slag af de vederbörande tillkommande, i sagda punkter omförmälda inkomster uteslutas, äfven om enligt denna förordning afdrag för någon del af dessa inkomster må vara vid taxeringen medgifvet; dock att lifränta, pension och gratifikation å belopp, understigande 200 kronor, må från sådan uppgift uteslutas, då för den, som åtnjutit dylik lifränta, pension eller gratifikation, annan inkomst ej uppgifves.“

I fråga härom yttrade:

Herr Fredholm: Herr talman! Då förslag till ändring uti § 14 bevillningsförordningen förra gången förelåg till behandling inom denna kammare, så blef frågan derom återremitterad till bevillningsutskottet, för att utskottet skulle sättas i tillfälle att vidtaga några ändringar i det af utskottet framlagda förslaget, i syfte att afhjelpa de formella brister, som ansågos vidlåda detsamma. Dessa brister, som då påpekades skulle vidlåda förslaget, hafva nu af åtskilliga medlemmar af bevillningsutskottet från denna kammare blifvit undanrödda i det förslag till ändring af § 14, som åtföljer utskottets nu afgifna memorial. Utskottet har tillstyrkt Andra Kammaren att fatta beslut på den grund, att Första Kammaren redan fattat sitt beslut, och då nu Andra Kammaren går att fatta sitt beslut, så får jag för min del anhålla, att kammaren ville besluta i enlighet med det ändringsförslag, som blifvit utskottets betänkande bifogadt. Derigenom blir det för dem, som önska att få en ändring till stånd, en möjlighet att kunna genomföra denna sin önskan, enär frågan, för den händelse kammaren antager ändringsförslaget, i så fall kommer att afgöras genom gemensam omröstning, då Första Kammaren redan afslagit hvarje ändring i nu gällande bestämmelser.

Herr Meyer: Herr talman! Ja, det förhåller sig så, som den föregående talaren påpekade, att det förslag, som utskottet förra gången afgaf i denna fråga, var behäftadt med så formella brister, att kammaren icke ansåg sig kunna antaga detsamma, utan beslöt återremiss deraf. Nu hafva dessa bristfälligheter blifvit afhjelpade på ett sådant sätt, att några reservanter inom utskottet framkommit med ett särskildt förslag, om hvilket man får hoppas, att det icke kan gifva anledning till några befogade anmärkningar. Utskottet har nemligen icke varit i tillfälle att pröfva detta förslag; det har aldrig varit förelagdt utskottet.

Det första, som reservanterna framställt i sitt ändrings- och tilläggsförslag, är att icke allenast lifförsäkringsbolag eller lifränteanstalter skulle vara skyldiga att lemna uppgifter till vederbörande taxeringsmyndigheter, utan att äfven agenter för utländska försäkringsbolag skulle åläggas en sådan skyldighet.

Då frågan förra gången debatterades här i kammaren, framställde jag mot förslaget att ålägga lifränteanstalter en sådan skyldighet den anmärkningen, att detta vore att ålägga enskilda handelsidkare att lemna uppgifter till vederbörande taxeringsmyndigheter, men derpå svarades då, att detta kunde man göra därför, att dessa inrättningar — aktiebolag — hvilka jag alltid betraktat såsom privata affärsföretag, vore att anse såsom allmänna inrättningar. När man nu anser sig kunna ålägga agenter för utländska försäkringsbolag samma skyldighet, så kan jag icke föreställa mig annat än att äfven dessa af reservanterna betraktas såsom allmänna inrättningar. Emellertid hyser jag mot detta förslag en betänklighet, och den består deruti, att detta förslag innehåller en absolut nyhet. Motionen har icke innehållit något derom, att agenter för utländska försäkringsbolag skulle åläggas en dylik skyldighet; utskottet har icke heller begagnat sin motionsrätt att framlägga ett sådant förslag, utan detta är ett förslag, som afgifvits af ett par enskilda ledamöter af utskottet, och huruvida herr talmannen kan framställa proposition på detsamma, det är en sak, som jag icke kan afgöra.

Emellertid synes det mig, att kammaren bör med viss försigtighet upptaga detta förslag. Vi hafva ju erfarenhet från flera föregående tillfällen om huru det gått, då man på rak arm antagit förslag, som icke varit pröfvade af utskott.

Reservanterna hafva vidare föreslagit, att en bestämmelse skulle införas derom, att vederbörande lifränteanstalt skulle vara befriad från skyldigheten att lemna uppgift till taxeringsmyndighet, när lifränta icke uppgår till högre belopp än 200 kronor. Detta är något, som motionären verkligen föreslagit, och som af utskottet blifvit pröfvadt, men vid behandling inom utskottet underkänts och afslagits af detsamma.

Hvilken skulle nu följden blifva af att antaga denna bestämmelse? Jo, att om det skulle finnas två "kapitalister", af hvilka den ene hade såsom inkomst af sitt kapital ungefär 490 kronor och derjemte en lifränta af 195 kronor, samt den andre en inkomst af sitt kapital af 340 kronor och en lifränta af 200 kronor, det skulle

kunna inträffa, att den, som hade icke fullt 700 kronor, blefve befriad från erläggande af bevillning, men att den, som hade något öfver 500 kronor, skulle åläggas att betala bevillning.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid; jag har endast velat framhålla, att de skäl, som jag förra gången, då frågan var före, framhöll, ännu qvarstå. Man har velat etablera en mycket ståtlig princip, att statens rätt att få sina skatter är helig och stor samt att för densamma alla betänkligheter böra vika, men när man sedan skall tillämpa denna princip, så förklarar man, att man icke vill göra det på så sätt, att den träffar de stora kapitalisterna med de stora inkomsterna, utan att den träffar uteslutande kapitalisterna med de allra minsta inkomsterna, d. v. s. dem som sitta med lifräntor. Det är, såsom jag förut påpekat, icke mera än åtta procent af dem, som uppbära lifräntor från de största lifränteanstalterna här i Sverige, hvilka hafva lifräntor, som öfverstiga 800 kronor.

På grund af hvad jag nu yttrat, anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å så väl motionärens förslag som utskottets hemställan samt, för den händelse att herr talmannen skulle anse sig kunna framställa proposition å reservanternas förslag, äfven å detsamma.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Det förefaller mig högst besynnerligt, att den siste ärade talaren klandrade reservationen därför, att den innehåller förslag derom, att lifränteanstalter skulle vara befriade från uppgiftsskyldighet rörande sådana lifräntetagare, som uppbära lifräntor, ej uppgående till 200 kronor. Han sade, att detta visserligen var motionärens ursprungliga förslag, som också pröfvats i utskottet, men att utskottet dock föreslagit, att lifränteanstalterna skulle lemna uppgift å alla lifräntetagare. Då denna fråga förra gången var före, anförde dock samme utskottsledamot såsom skäl för afslag å utskottets hemställan, att det vore att anse såsom något alldeles orimligt, att ifrågavarande anstalter skulle lemna uppgift å de smärre lifräntetagarne; detta ansåg han i likhet med åtskilliga andra kammareledamöter såsom alldeles obehöfligt, och med fästadt afseende derå yrkade han afslag å utskottets hemställan.

Vid närmare eftersinnande hafva nu reservanterna sökt tillmötesgå dessa önskemål och föreslagit, att anstalterna skulle befrias från uppgiftsskyldighet beträffande lifräntor, som ej uppgå till 200 kronor, men då uppträder samme utskottsledamot och säger, att detta är en fullkomlig nyhet och alldeles olämpligt att genomföra. Detta synes mig innebära, att man betraktar denna fråga från den synpunkten, att man vill, att dessa lifräntetagare skola i strid med bevillningsförordningen komma att vara fria från bevillning för sina lifräntor, derigenom att vederbörande taxeringsmyndigheter icke erhålla kännedom om huru många och huru stora lifräntor, som utgå från lifränteanstalterna. Om det gälde att åsätta dessa lifräntetagare en skatt, skulle jag icke förundra mig öfver, att man opponerade sig mot denna skatt, därför att den komme att träffa de mindre bemedlade, men derom är nu icke fråga, utan frågan gäller endast, huruvida det skall finnas en kategori af kapitalister, som skola lemnas i till-

fälle att gömma sina små kapital, så att taxeringsmyndigheterna icke skola komma åt dem.

Jag nämnde, att samme utskottsledamot sade, att förslaget innebure en nyhet, men jag vill fråga: hvad har framkallat detta nya förfaringssätt? Jo, det är detta nya sätt att söka undkomma att betala skatt för sina inkomster. Om nu Riksdagen bifaller reservationen, hvaraf ju följden skulle blifva, att lifränteanstalterna icke skulle lyckas att komma ifrån dessa uppgifter, och det sedermera skulle inträffa, att man skulle hitta på en penninganstalt, som icke funnes omnämnd i denna paragraf och icke lemnade uppgift å de kapital, som insattes i densamma, då måste väl Riksdagen slå in på en nyhet samt söka följa kapitalet äfven der och förhindra kapitalister att undandraga sig den skatt, som de enligt bevillningsförordningen äro skyldige att erlægga.

Jag skulle, som sagdt, icke förvåna mig så mycket häröfver, om det gälde att åsätta en skatt, men då det endast är fråga om att taga reda på de skattpligtige, anser jag mig såsom riksdagsman icke ega befogenhet att följa dem, som önska bereda såväl de små som de större kapitalisterna tillfälle att undandraga sig den skatteskyldighet, som de i likhet med öfriga inkomstagare böra vara underkastade.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig att till en början upprepa något, som jag yttrade, då denna fråga förra gången behandlades här i kammaren, nemligen att alla väl borde vara ense derom, att, om det med afseende på någon författning är af vigt, att den är icke endast noga öfvervägd utan äfven så affattad, att det är tydligt både för den, som skrifver författningen, hvad han vill, för myndigheterna huru de skola tillämpa den och för allmänheten hvad den på grund af densamma har att iakttaga, så gäller det i fråga om bevillningsförordningen, som läses och tillämpas så vidsträckt.

Nu är förhållandet, att här föreligger ett förslag, som blifvit framställt uti en bilaga till förevarande utskottsbetänkande af några ledamöter af denna kammare, ett förslag, som i väsentliga delar skiljer sig från det förslag, som förra gången behandlades i kammaren, och som icke varit under behandling af bevillningsutskottet, utan som följaktligen kan anses motsvara ett under en diskussion framställt yrkande. Kan det vid sådant förhållande vara klokt att söka framtinga en så vigtig reform under en form, som man icke ens underkastat granskning i utskottet? Vore det icke bättre, om det verkligen förefinnes något behjertansvärdt i motionen, att, såsom saken nu står, låta densamma anstå till ett kommande år.

Att förslagets bestämmelser icke äro lyckligt formulerade, derpå skulle kunna anföras åtskilliga bevis, och jag skall anhålla att få anföras ett exempel derpå.

Motionären hade i slutet af sitt förslag intagit en bestämmelse derom, att från uppgiftsskyldighet skulle uteslutas pension, lifränta

eller gratifikation å belopp, understigande 200 kronor, då för den, som åtnjutit dylik pension eller gratifikation, annan inkomst ej uppgifves.

Detta utslöt utskottet vid första behandlingen, därför att utskottet ansåg, att den nuvarande bestämmelsen icke passade för detta fall. Den var affattad med afseende på löner och gratifikationer men passade icke med hänsyn till lifräntor. Emellertid framkastades under diskussionen tanken på, att man skulle kunna tillmötesgå motionären genom att upptaga denna bestämmelse; och detta hafva nu herr Fredholm och hans meningsfränder gjort.

Kan det vara lämpligt att förfara på detta sätt? Om lifräntor skola af försäkringsanstalterna uppgifvas, hvarför skall man då undantaga lifräntor på mindre än 200 kronor? Det är ytterst vanligt, att en person, som vill sörja för sin ålderdom genom lifränta, tager sådana i många olika bolag, och han kan således hafva ganska stora lifräntebelopp, fastän på olika ställen. Är det då rimligt att undantaga lifräntor på mindre än 200 kronor? Och hvad menar man med det stadgandet, att sådan lifränta ej behöfver angifvas, om icke för den, som åtnjutit densamma, annan inkomst uppgifves? Det passar förträffligt för gratifikationer och löner, men det har ingen mening, när det skall tillämpas på lifräntor. Det innebär, att om det är fråga om en tjänsteman i lifränteanstalten och han händelsevis har en lifränta på mindre än 200 kronor, skall den uppgifvas, men eljest skall den icke uppgifvas. Herrarne se, huru ytterst otillfredsställande bestämmelsen är affattad.

Herr Meyer framhöll med allt skäl derjemte, att detta nu framlagda förslag innehåller något, som icke finnes i motionen. Herr Hedgren hade i sin motion föreslagit skyldighet för lifförsäkringsbolag och lifränteanstalt att lemna uppgift på de lifräntor, som från dem utgå. Derjemte hade han föreslagit för agent för utländskt försäkringsbolag skyldighet att lemna uppgift på sammanräknade beloppet af de lifräntor, som från hans agentur utginge. Då denna fråga förra gången förekom i kammaren, anmärkte jag denna besynnerliga inkonsequens och frågade, hvad sistberörda stadgande skulle afse. Jag förmodade, att motionären kanske hade afsett samma sak, som han föreslagit med afseende på lifränteanstalter. Men denna möjlighet undanröjdes derigenom, att motionären själf tog till ordet och förklarade, att så icke var förhållandet, men att, om man ett annat år finge se, att de utländska lifförsäkringsbolagen hafva lifränteförsäkringar till betydligare belopp, man ju kunde på dem tillämpa samma bestämmelse, som i afseende på lifränteanstalter. Nu hafva herr Fredholm och hans meningsfränder tagit upp saken och väckt förslag om, att äfven utländska bolags agenter skulle åläggas samma skyldighet, som motionären föreslagit i fråga om inhemska försäkringsanstalter. Men detta är ett nytt förslag, som icke i motionsväg blifvit väckt och som icke heller enskilda medlemmar af kammaren eller enskilda medlemmar af utskottet kunna hafva befogenhet att framställa.

På nu anförda skäl yrkar jag afslag såväl på herr Hedgrens motion som på herr Fredholms i bilagan till utskottets memorial väckta förslag.

Herr Fredholm: Den föregående talaren förklarade, att det förslag, som nu blifvit framlagdt för kammaren, skulle vara väsentligt olika det utskottets förslag, som förra gången behandlades af kammaren. Vidare förklarade han, att det förslag, som nu framlagts, icke varit underkastadt någon pröfning. Begge dessa påståenden bestrider jag på det allra bestämdaste. Här har icke framkommit något förslag, som är väsentligen olika utskottets. Jag vågar påstå, att det föreliggande i det allra närmaste är lika med utskottets, med undantag af att ändring gjorts i det hänseendet, att de små lifräntebeloppen nu blifvit undantagna från uppgiftsskyldigheten. Men detta är icke något nytt förslag, utan det är motionärens ursprungliga.

Den första ändring, som gjorts, består deruti, att skyldighet blifvit ålagd lifränteanstalterna att lemna uppgift icke för det löpande, utan för det näst föregående året. Vidare har här blifvit gjord en annan ändring, hvilken den föregående talaren förklarade vara ett nytt förslag, som blifvit väckt under diskussionen och som hvarken läge inom ramen för motionen eller för utskottets förslag. Det nya skulle nemligen bestå deri, att man här stadgat skyldighet för agent för utländsk försäkringsanstalt att lemna uppgift om till en hvar person utbetalda lifräntor. Detta skulle vara ett nytt förslag! Och ändock är det i sjelfva verket icke något annat än en omskrifning af hvad som stod i utskottets förra förslag, der det hette, att agenten skall lemna uppgift angående antalet försäkringar och premiebeloppet för nästföregående år inom agenturens område, äfvensom beloppen af utbetalda återförsäkringspremier, *pensioner eller lifräntor*.

Den nu föreslagna lydelsen har tillkommit med anledning deraf, att just den föregående talaren förra gången frågan var före i kammaren fäste uppmärksamheten på det olämpliga i att skrifva på det sätt, som utskottet gjort, när man ville ålägga agent för utländskt bolag skyldighet att lemna uppgift på dess lifräntetagare. Det är för att undanröjda denna olämplighet, som man har formulerat om bestämelsen på nu föreslagna sätt.

Ändringsförslaget innebär således icke något annat än det, hvarom motionären motionerat, och som utskottet föreslagit, fastän i olämplig form, hvilken jag nu tror fått en något bättre och antaglig formulering. Jag kan således icke finna, att det föreligger något det ringaste nytt i ändringsförslaget, utan är hvad som der föreslagits det samma, hvarom motionerats och hvarom utskottet uttalat sig.

Med afseende å det framkastade påståendet, att detta förslag icke underkastats någon föregående pröfning, så har det likväl varit underkastadt såväl utskottets som kammarens pröfning, och det är just på grund af denna pröfning, som man nu vidtagit föreslagna ändringar.

Anser kammaren det lönt att taga detta förslag eller icke, det må kammaren afgöra. Men icke har man numera att söka ett motiv för afslag i ömhet om de små lifräntetagarne. De, som förfäktat denna mening, göra det icke så mycket af ömhet om de små lifräntetagarne, utan fastmer af ömhet om de stora lifräntetagarne, hvilkas inkomster man genom ett afslag kan hindra taxeringsmyndigheterna från att få

känedom om. Detta är måhända ett mycket afgörande motiv för de mera bemedlade, som vilja undandraga sig beskattning.

Grefve Hamilton: Herr talman! Hvad min ärade vän slutade sitt anförande med hoppas jag egentligen hade sin rot i den ifver, hvarmed han sökte försvara sitt förslag. Ty att insinuera, att vi skulle gå de stora lifräsentetarnes ärenden, det tror jag icke han vill. Han vet lika väl som jag, att det icke är detta, det är fråga om, utan att frågan är, huruvida man i bevillningsförrordningen skall taga in en helt och hållet ny princip. Det är detta, det är fråga om; och denna princip anser jag icke böra införas. Det mål, hvarom jag är ense med herr Fredholm, anser jag man skall vinna genom införande af själfdeklaration, men icke på dessa omvägar.

Herr Fredholm uppträdde mot mitt påstående, att detta förslag icke vore pröfvadt. Han sade, att det blifvit pröfvadt i utskottet. Nej, det har det för visso icke blifvit. Ty i utskottet förekom intet annat, än att man, som saken då låg, hemställde till Andra Kammaren att fatta beslut. Då begärde herr Fredholm ordet och sade: "Detta kan icke hindra mig och mina meningsfränder att framkomma med ett förslag." Kan detta kallas en pröfning, så är det en pröfning af den mest lätta beskaffenhet.

Vidare tror jag, att den ärade talaren icke hade tänkt sig in i, huru det förhöll sig med den fråga, som herr Meyer framhöll, nemligen att förslaget icke blifvit grundlagsenligt behandladt. Det är väl förhållandet, att det icke är hvad en person har tänkt sig och möjligen åsyftat, som man skall taga i betraktande, då man vill bedöma hans motions innehåll, utan det är hvad han verkligen skrifvit. Det är alldeles obestriddigt, att herr Hedgren skrifvit sin motion så, att det förslag, som han framställt med afseende på inhemska lifräsentanstalter, icke hade tillämpning på utländska bolags agenter; och som jag nyss erinrat, har herr Hedgren själf under diskussionen erkänt detta. Med hänsyn till den plats, som ifrågavarande bestämmelse intog i motionen, kan man icke tolka denna på annat sätt, än att det icke var fråga om, att utländska bolags agenter skulle lemna uppgift på de lifräsentor, som utginge från bolagen. Derför är det obestriddigt, att reservanternas förslag är ett nytt förslag. Och derför tror jag, att man med en sträng tolkning af grundlagen icke kan säga annat, än att detta är ett förslag, som icke i grundlagsenlig ordning framkommit till kammaren.

Herr Meyer: Äfven jag vill inlägga en protest mot hvad min ärade vän herr Fredholm sade, när han förmenade, att vi, under förvändning att taga de mindre lifräsentetarnes parti, egentligen försökte bereda de s. k. stora lifräsentetagarne en fördel. Jag har visserligen icke tagit herr Fredholm fullt på allvar. Men jag vill säga, att när jag hade mitt yttrande, var det icke för att spela på den folkvänliga fiolen. Jag har hört alldeles för många falska toner från det instrumentet för att vilja detta. Men jag anser, att det icke är med kammarens värdighet förenligt att taga ett lagförslag, hvari med ståtligt

klingande satsers fastslås bestämmelser, som endast träffa de små lifröntetagarne. Det är kammarens värdighet och icke de stora lifröntetagarne fördel, som jag har tänkt på.

Jag vill vidare påpeka, att om någon är i det lyckliga läget, att han kan förvärfva sig en stor lifrönta, och har för afsigt att undandraga sig beskattningen här i Sverige för denna, så kan han vända sig direkt till det utländska bolaget, icke till agenten här i landet, utan direkt till det utländska bolaget. Det är ingen konst; och det kan den store kapitalisten göra, men icke den lille.

Herr Hedgren: Herr talman! Blott några ord, då tiden är långt framskriden.

Herr Meyer och grefve Hamilton hafva egentligen hållit sig till den omständigheten, att det är en ny princip, som här etableras, och, som herr Meyer sade, en ståtligt klingande princip, som kammaren bör akta sig för sin värdighets skull att gå in på. Nej, det är ingen ny princip. Ty denna princip är redan etablerad, då våra bolag, verk och inrättningar redan äro skyldiga att lemna de uppgifter, som jag nu önskar, att man må ålägga äfven lifrönteanstalter att lemna. Om jag tänker på bolagen, äro de skyldiga att lemna uppgift på icke allenast tjänstemännens aflöningar, utan äfven på hvarenda arbetares aflöning; och herrarne torde kunna förstå, att den skyldigheten förorsakar mycket mera besvär för dessa bolag, än nu föreliggande förslag skulle göra för en lifrönteanstalt.

I fråga om det nya, som skulle ligga i reservanternas förslag, är det naturligtvis herr talmannen själf, som afgör, om proposition å yrkandet af bifall dertill kommer att framställas eller ej. För egen del vet jag knappast, om jag skall kalla det för något nytt. Det är en omskrifning af hvad utskottet förut föreslagit, ehuru det är sant, att jag i min motion icke åsyftat detta, hvilket jag också förklarar.

Hvad beträffar påståendet, att det förslag, som föreligger, skulle träffa endast de små lifröntetagarne, så är det väl endast ett svepskäl; och det är märkvärdigt — såsom också herr Jansson i Krakerud sade — att höra, att just de personer, som förra gången påpekade detta, nu anföra det som ett motskäl, då detta förslag framkommit att taga bort skyldigheten att uppgifva de lifröntor, som icke uppgå till 200 kronor. Det förefaller mig verkligen, såsom om man ifrån det hållet skulle vara alldeles bestämd för att till hvarje pris söka få förslaget nedgjordt och därför kommer med alla möjliga motskäl.

Då nu, herr talman, reservanternas förslag upptager den af mig motionerade bestämmelsen om befrielse från att lemna uppgift för de lifröntor, som icke uppgå till 200 kronor, skall jag med nöje yrka bifall till reservanternas förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, ytttrade:

Herr talmannen: Under öfverläggningen har yrkats dels afslag å såväl utskottets hemställan som motionen och dels afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, men

då denna reservation i mom. b) upptager bestämmelser, som icke återfinnas hvarken i motionen eller i utskottets förslag, anser jag mig förhindrad att framställa proposition derpå. Den motionsrätt, som tillkommer utskottet i dess helhet, kan icke tillerkännas dess ledamöter hvar för sig, utan de måste väcka motion i vederbörlig ordning. Återstår således yrkandet om afslag å utskottets hemställan och å motionen, men jag anser mig dock äfven böra göra framställning om bifall till utskottets förslag.

Efter af herr talmannen häruppå å sistnämnda yrkanden gifna propositioner afslog kammaren såväl hvad utskottet i sitt ofvannämnda betänkande n:o 19 hemställt som den i ämnet väckta motionen.

§ 7.

Vidare föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 39, i anledning af justitieombudsmannens framställning i fråga om inskränkning af häradshöfdingarnes tjänstledighet.

Uti sin till innevarande Riksdag afgifna och till lagutskottet hänvisade embetsberättelse hade justitieombudsmannen till behandling upptagit frågan om inskränkning af häradshöfdingarnes tjänstledighet och i sådant afseende föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder till lagstadgad inskränkning af häradshöfdingarnes tjänstledighet.

På anförda skäl hemställde utskottet,

att Riksdagen, i anledning af justitieombudsmannens förevarande framställning, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga under ompröfning, hvilka åtgärder, med hänsyn särskildt tagen dertill, att det af justitieombudsmannen anmärkta förhållandet sammanhänger med det sätt, hvarpå inom vårt land den blifvande domarens praktiska utbildning är anordnad, kunna finnas lämpliga till ernående deraf, att häradshöfdingeembetena komme att i mindre omfattning, än hvad nu eger rum, uppehållas af vikarier.

Vid betänkandet hade fogats reservation af herrar *Hasselrot*, *Fröberg*, *Lundström* och *Sandquist*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Lothigius: Uppenbart är, att, om sådana anordningar vidtagas, att det af justitieombudsmannen framställda önskemålet, att de ordinarie domarena i större utsträckning än hittills komme att sjelfva förvalta sina embeten, kunde vinnas, detta skulle lända till gagn för rättskipningen vid underdomstolarne på landet. Justitieombudsmannen förklarar emellertid sjelf — och detta har utskottet också vitsordat — att under nuvarande förhållanden det mål, han

uppställt, kan vinnas endast i de mindre, de jemförelsevis lättskötta domsagorna och att, för att det skulle kunna mera allmänt genomföras, särskilda åtgärder skulle vara nödiga. Han föreslår i det hänseendet tvenne åtgärder, hvilka, för att realiseras, påkalla ökade anslag för justitiedepartementet. Dessa åtgärder äro: den ena att befria de ordinarie domarena från handläggningen af gröfre brottmål, sådana brottmål, der den tilltalade hålles häktad, och öfverlemna deras handläggning och afgörande åt särskildt tillförordnad brottmålsdomare; och den andra att dela de domsagor, som för närvarande äro så stora, att det icke kan ifrågasättas, att häradshöfdingarne i den utsträckning, som justitieombudsmannen åsyftar, sjelfva kunna förvalta dem. Dessa båda förslag hafva af utskottet erhållit det vitsordet, att de icke äro oförtjenta af beaktande. Antages nu utskottets förslag, skulle således Riksdagen dermed hafva tillkännagifvit, att den är benägen att gå med på de åtgärder, som äro nödvändiga för att vinna det mål, justitieombudsmannen uppställt, och att bevilja derför erforderliga medel.

Hvad först beträffar afskiljandet af brottmålen från de ordinarie domarens förvaltning, så torde den saken hafva sina betänkligheter. I två af de norrländska länen är denna institution införd, men efter hvad jag hört, är kanhända icke lagskipningen i brottmål inom dessa områden den allra bästa. Det torde vara klart och erkänt, att för utredande och bedömande af ett vidlyftigt och inveckladt brottmål erfordras lika goda insigter hos domaren och lika stor erfarenhet som hos den domare, som har att skipa lag i fråga om mitt och ditt i civila tvister. Om således denna brottmålsdomareinstitution skulle införas i något större utsträckning, torde det bli för nödvändigt att aflöna de nya brottmålsdomarena helt annorlunda än med den reseersättning och det obetydliga arfvode, som för närvarande utgår till brottmålsdomare i Norrland, och Riksdagen får vara betänkt på att förse brottmålsdomarena med sådana löner, att fullt kvalificerade personer kunna till dessa befattningar erhållas.

I fråga om delning af domsagor har justitieombudsmannen icke förebragt någon utredning, i huru stor omfattning sådan skulle vara nödig. Men för den, som har någon kännedom om arbetsbördan i landets särskilda domsagor — hvilket jag för min del icke alldeles saknar, då jag under den tid jag var justitieombudsman höll visitationer vid ungefär $\frac{2}{3}$ af landets underdomstolar — är det uppenbart, att, om man vill komma till det mål, som är föresatt, att den ordinarie domaren borde sjelf förrätta nästan alla lagtima ting och tingssammanträden och i öfrigt åtnjuta endast helt kort tjänstledighet, en sådan delning af domsagorna i ganska stor skala måste ega rum.

Nu föreslår utskottet visserligen endast en skrifvelse till Kongl. Maj:t. I vanliga fall, då ett förslag i Riksdagen är väckt af en enskild motionär, och Riksdagen har sympatier för förslaget, skriver Riksdagen utan vidare utredning af frågan till Kongl. Maj:t och begär den nödiga utredningen och ett derpå grundadt förslag. Detta kan icke undvikas, då man naturligtvis endast undantagsvis kan förvänta, att en motionär skulle kunna fullständigt utreda sitt för-

slag. Men annolunda synes mig ett förslag från justitieombudsmannen böra behandlas. Han kan utan tvifvel verkställa den utredning, som är behöflig. Hvad särskildt dessa ärenden beträffar, kan han, skulle jag vilja påstå, bättre än någon annan verkställa den erforderliga utredningen dels på grund af de iakttagelser, han gör under sina embetsresor, och dels på grund af den skriftvexling, som han enligt sin instruktion är berättigad att föra med myndigheter och embetsmän.

Jag tror således för min del, att i frågans nuvarande skick Riksdagen icke bör aflåta någon skrivelse, utan afvakta, att justitieombudsmannen inkommer med en fullständigare framställning, innefattande utredning angående den omfattning, hvori brottmålsdomare behöfva anställas, och den omfattning, hvori domsagor behöfva delas, samt följaktligen äfven angående antalet och beloppet af nya häradshöfdingelöner, som för realiserande af hans förslag erfordras.

Om nu Riksdagen afslår den föreliggande framställningen under förutsättning, att justitieombudsmannen främdeles skall återkomma med ett förslag, som innefattar en fullständig utredning af frågans ekonomiska delar, så får justitieombudsmannen dervid tillika tillfälle att komplettera den statistiska utredning, han bifogat sitt förslag, och hvilken icke vunnit lagutskottets godkännande, genom att meddela nu saknade uppgifter om domarens tjänstledighetstid inom alla domsagor, således äfven i dem, der den gamla tingsindelningen är bibehållen, äfvensom att gruppera sina statistiska siffror på sådant sätt, att de lemna en klarare föreställning om verkliga förhållandet, än de, enligt hvad lagutskottet anmärkt, nu göra.

Vid sådant förhållande, och då man kan förvänta, att justitieombudsmannen, som synes vara lifligt intresserad för denna sak, skall återkomma med frågan, ber jag, herr talman, att i det outredda skick, hvori ärendet nu föreligger, få yrka afslag å såväl justitieombudsmannens förslag som utskottets hemställan.

Herr Husberg: Såsom den föregående talaren framhållit, är det ju alldeles obestriddigt, att denna fråga är af ganska stort intresse och att, om åtgärder kunde genom regeringens eller statsmagternas försorg ävägbringas i den riktning, justitieombudsmannen och lagutskottet önskat, sådant skulle vara till gagn. Den ärade talaren har i sitt yttrande särskildt fäst sig vid tvenne punkter i justitieombudsmannens framställning och lagutskottets utlåtande, nemligen frågorna om domsagors delning och anställandet af särskilda brottmålsdomare.

I fråga särskildt om brottmålsdomare ansåg den nämnde talaren, att denna sak kunde förtjena att tagas i öfvervägande, men att det vore påtagligt, att, om en tillfredsställande sådan brottmålsjustice skulle komma till stånd, dertill fordrades mera omfattande åtgärder än förordnande af särskilda brottmålsdomare, sådana som för närvarande finnas i de norrländska länen, och att justitieombudsmannen just vore den lämpliga personen att i detta afseende åstadkomma en förberedande utredning.

Äfven hvad anginge domsagors delning, anmärkte den föregående

talaren, att justitieombudsmannen vore framför andra lämplig att på ärendets första stadium åstadkomma en uttömmande utredning, hvilka åtgärder borde i detta hänseende vidtagas. Men detta hade icke skett. Af dessa skäl borde Riksdagen nu afslå den gjorda framställningen, på det att justitieombudsmannen skulle få anledning att återkomma med en omfattande och detaljerad utredning.

Det synes mig emellertid, att dessa skäl för afslag icke kunna vara tillräckligt talande. Ty om justitieombudsmannens framställning, i den form lagutskottet förordat den, skulle gå till Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t fäste afseende vid densamma, så synes det mig vara alldeles uppenbart, att just i afseende å dessa frågor, der justitieombudsmannen kan anses vara lämplig att gifva en uttömmande utredning, Kongl. Maj:t skall sätta sig i kommunikation med justitieombudsmannen och sålunda bereda honom tillfälle att — något, som han för öfrigt af sitt eget intresse för förslaget framgång är uppkallad att göra — gifva Kongl. Maj:t all den utredning, som är af behovet påkallad.

De skäl för afslag, som af den föregående talaren anförts, synas mig sålunda icke vara tillräckligt talande, och hemställer jag därför om bifall till utskottets förevarande hemställan.

Herr Lothigijs: Lagutskottets ärade vice ordförande gaf mig rätt deri, att justitieombudsmannen är särskildt egnad och lämplig att verkställa denna utredning, men han ansåg det vara bäst, att detta skedde i den ordningen, att Riksdagen afläte en skrivelse till Kongl. Maj:t, och att Kongl. Maj:t derefter hörde justitieombudsmannen. För min del tror jag dock, att vägen blifver genare, om man genom ett afslag låter justitieombudsmannen fortfarande vara den, som har att taga initiativet och dervid — i enlighet med andan i hans instruktion i fråga om de förslag, han har att väcka hos Riksdagen och Kongl. Maj:t — också fullständigt utreda det förslag, han vill i förevarande afseende framlägga. Jag kan således icke finna annat, än att, om framställningen nu afslås, detta bör föranleda justitieombudsmannen att å nyo inkomma med förslag i ämnet. Den omvägen att gå till Kongl. Maj:t, för att Kongl. Maj:t må efter justitieombudsmannens hörande framlägga förslag för Riksdagen, anser jag icke nödig. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! Första Kammaren har visserligen redan afslagit ifrågavarande skrivelseförslag. Då emellertid ärendet är af vikt för vår lagskipning, då vidare justitieombudsmannen, om hvilkens positiva förslag i ämnet jag ej skall utlåta mig, begärt ytterligare utredning af frågan, och då slutligen lagutskottets skrivelseförslag måste erkännas vara särdeles försigtigt affattadt, hemställer jag, om icke kammaren, såsom en opinionsyttring för att stödja justitieombudsmannen i hans sträfvan att få här ifrågavarande olägenheter rättade, ville bifalla betänkandet.

Herr talman, jag yrkar alltså bifall till lagutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Ivar Månsson*, *Nydahl* och *Pantzarhielm*.

Sedan öfverläggningen i detta ämne härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de derunder framställda yrkandena, blef utskottets hemställan bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,17 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böss.
